

2009

VUOSIKIRJA

Eläminen ja työskentely Euroopassa

Eurofound

© Euroopan elin- ja työolojen kehittämissäätiö, 2010

Käännös- tai jäljennösoikeuksia koskevat hakemukset on osoitettava Euroopan elin- ja työolojen kehittämissäätiön johtajalle seuraavaan osoitteeseen: Director, European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, Wyattville Road, Loughlinstown, Dublin 18, Ireland.

Euroopan elin- ja työolojen kehittämissäätiö (Eurofound) on itsenäinen Euroopan unionin erillisvirasto, jonka tehtävänä on auttaa sosiaali- ja työpolitiikkaa koskevissa asioissa. Lisätietoja on Eurofoundin verkkosivustolla osoitteessa www.eurofound.europa.eu.

Esipuhe

Tämän vuosikirjan kirjoittamisen hetkellä Euroopan unioni valmistautuu hyväksymään Euroopan komission uuden 10-vuotisstrategian nimeltä Eurooppa 2020, jolla pyritään edistämään kestäväää kasvua ja työllisyyttä, ja samalla Eurofoundissa laaditaan työohjelmaa vuodelle 2011. Näyttöön perustuvassa päätöksenteossa on kuitenkin katsottava ensin taaksepäin ja sitten vasta eteenpäin. Tämän vuosikirjan tavoitteena on kiteyttää Eurofoundin keskeisimmät löydökset vuonna 2009. Vuosikirja on Eurofoundin nelivuotisen työohjelman “Better work, better life” ensimmäinen julkaisu, ja siinä voidaan käsitellä vain pientä osaa Eurofoundin tutkimustuloksista, koska vuotuinen työmäärä on varsin mittava. Kuten vuosikirjaa silmäillessä voi havaita, taantuma on ollut Eurofoundin tutkimustoiminnan kaikilla eri asiantuntija-aloilla keskeisellä sijalla. Lisäksi Eurofoundin jaksittainen pitkittäistutkimus on osoittanut arvonsa tuomalla esiin muutokset, joita on tapahtunut laskusuhdanteen alusta tähän mennessä. *Euroopan rakenneuudistuksen seurantavälineen* neljännesvuosittaisten tietojen mukaan kasvu on alkanut ja rakenneuudistukseen liittyvä työpaikkojen häviäminen vähenee. Euroopan teollisuuden työmarkkinasuhteiden seurantakeskuksen (EIROn) säännöllisesti saatavien ajantasaistettujen tietojen mukaan työmarkkinaosapuolten välinen yhteistyö ja konfliktit korostuvat kautta Euroopan; työaika ja palkkausta koskevien vuosittaisten arviointien perusteella näyttää siltä, että työehtoihin ollaan tekemässä muutoksia vastatoimenpiteenä taantumalle, ja elämänlaatua koskevien suuntausten vertailu osoittaa, miten jäsenvaltioiden kansalaiset ovat kokeneet taantumaa.

Uskomme, että tämä vuosikirja sisältää pääpiirteissään ne kehityskulut, jotka muovasivat Euroopan kansalaisten työtä ja elämää vuoden 2009 aikana.

Jorma Karppinen

Johtaja

Erika Mezger

Varajohtaja

TULOKSIA TUTKIMUKSISTAMME

LUKU 1	TALOUDELLISET TAUSTATEKIJÄT	s. 1
LUKU 2	TAANTUMAN KÄYNNISTÄMÄT VASTATOIMET	s. 7
LUKU 3	MITEN SE VAIKUTTI SINUUN?	s. 18
LUKU 4	ELÄMÄNLAATU	s. 25
Lisää luettavaa		s. 38

Vuoden 2009 alussa taantuma oli saavuttanut aallonpohjansa. Työpaikkojen häviämistä koskevien ilmoitusten määrä nousi huippuunsa vuoden ensimmäisen neljänneksen aikana, ja se vaikutti suhteettoman paljon miehiin ja nuoriin työntekijöihin. Konkurssien vuoksi hävinneiden työpaikkojen määrä lisääntyi tasaisesti vuosina 2008 ja 2009. Erityisesti siitä kärsivät rakennusala, tekstiiliala ja valmistava teollisuus. Vuoden aikana syntyi kuitenkin myös uusia työpaikkoja. Etenkin edullisia tuotteita ja palveluita tarjoaville yrityksille olosuhteiden muuttumisesta oli hyötyä.

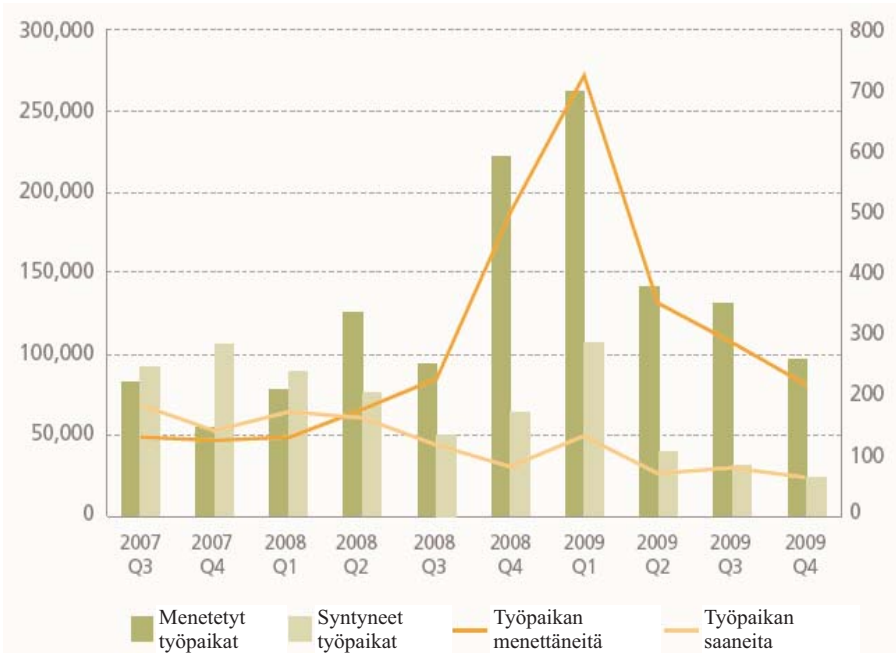
Kun arvioidaan teollisuuden, työolosuhteiden ja kansalaisten päivittäisen elämänlaadun kehittymistä Euroopassa vuonna 2009, vuonna 2008 alkaneesta talouskriisistä kehkeytyneen taantumän läpitunkevaa vaikutusta ei voida olla huomaamatta. Eurofoundin kannalta taantuma sopii oivallisesti sen tutkimustehtävään: taantuma vaikuttaa kaikkiin tutkimusalueisiin – teollisuuden muutoksiin, työn laatuun ja työllisyyteen sekä elinolosuhteisiin ja elämänlaatuun. Kaikkiin näihin alueisiin on kohdistunut dramaattisia vaikutuksia viimeksi kuluneiden kahden vuoden aikana, ja tilanne huononee edelleen. Kun yritysten voittomarginaalit supistuvat, työolosuhteiden parantamiseen tähtäävistä kalliista toimenpiteistä voidaan joutua tinkimään. Monissa jäsenvaltioissa julkinen velka on kasvanut, mikä vaikuttaa kielteisesti sosiaaliturvapolitiikan toteuttamiseen tarkoitettuihin varoihin.

Vaikka Euroopan unioni alkoi teknisesti nousta taantumasta vuoden 2009 kolmannella neljänneksellä, kasvu oli kuitenkin verkkaista ja selvästi historiallisia suuntauksia heikompa. Lisäksi työttömyys kasvoi edelleen ja kohosi vuosikymmenen huippulukemiin – 9,5 prosenttia EU27:ssä. Ainakin vuoden 2009 ensimmäiseen neljännekseen saakka työttömiksi joutui eniten ruumiillisen työn tekijöitä, etenkin niitä, joilla oli koulutus ammattiinsa. Tämä kuvastaa sitä, että työpaikkoja hävisi erityisesti valmistus- ja rakennusteollisuudesta. Kuten aikaisemmissakin taantumissa, työpaikan menetys koski enemmän miehiä kuin naisia. Lisäksi työttömyydestä kärsivät nuoret ihmiset (15–24-vuotiaat) yli 24-vuotiaita enemmän. Kuitenkin niissä jäsenvaltioissa, joihin taantuma vaikutti eniten (Irlanti, Espanja ja Baltian maat), työmarkkinatilanne huononi tuntuvasti kaikkien väestöryhmien osalta, oli kyse sitten nuorista, vanhoista, miehistä tai naisista.

Eurofoundin Euroopan rakenneuudistuksen seurantaväline (ERM) on arvioinut vuodesta 2002 alkaen rakenneuudistuksen laajuutta ja sen vaikutuksia työllisyyteen Euroopassa niin työpaikkojen syntymisen kuin niiden häviämisenkin kannalta. Vuoden 2009 luvut osoittavat, että työpaikkojen laajamittainen häviäminen Euroopassa jatkui. Vuoden 2008 toisen neljänneksen loppupuolelta alkaen ERM alkoi raportoida Euroopan tiedotusvälineissä olleista ilmoituksista, joiden mukaan rakenneuudistusta läpikäyvistä yrityksistä alkoi hävitä huomattavasti aiempaa enemmän työpaikkoja. Luvut kasvoivat koko vuoden ja saavuttivat huippunsa vuoden 2008 viimeisen neljänneksen ja vuoden 2009 ensimmäisen neljänneksen paikkeilla. Vuoden 2009 aikana työpaikkojen häviämistä koskevat luvut pienenevät, joskin myös uusia työpaikkoja koskevat luvut, kuten kuviosta 1 käy ilmi. Huomionarvoista on kuitenkin se, että samalla ajanjaksolla konkurssin vuoksi menetettyjen työpaikkojen osuus kasvoi merkittävästi.

Eurofoundin tekemä tutkimus osoitti, että maailmanlaajuinen taantuma huomioon ottaen konkurssien määrä kasvoi huomattavasti vuoden aikana vuoden 2009 puoliväliin saakka. Esimerkiksi Tanskassa konkurssien määrä suureni 85 prosenttia toukokuun 2008 ja toukokuun 2009 välisenä aikana siitä huolimatta, että vuosi 2008 oli ollut konkurssien osalta ennätyksellinen. Konkurssit ovat vaikuttaneet hyvin voimakkaasti monille toimialoille, esimerkiksi seuraaville: rakennusala, tekstiiliteollisuus, tukku- ja vähittäiskauppa, valmistava teollisuus, hotelli- ja ravintola-ala sekä autoteollisuus. Esimerkiksi Virossa vuonna 2008 maksukyvyttömyydestä johtuvien palkkaturvasaatavien määrä kolminkertaistui valmistavassa teollisuudessa ja miltei nelinkertaistui tukku- ja vähittäiskaupan alalla. Lisäksi pelkästään rakennusosalalla oli 15 kertaa tavallista enemmän maksukyvyttömyydestä johtuvia palkkaturvasaatavia.

Kuva 1: Rakennuudistusten määrä sekä menetettyjen ja syntyneiden työpaikkojen kokonaismäärä

Lähde: ERM quarterly, numero 4 – talvi 2009

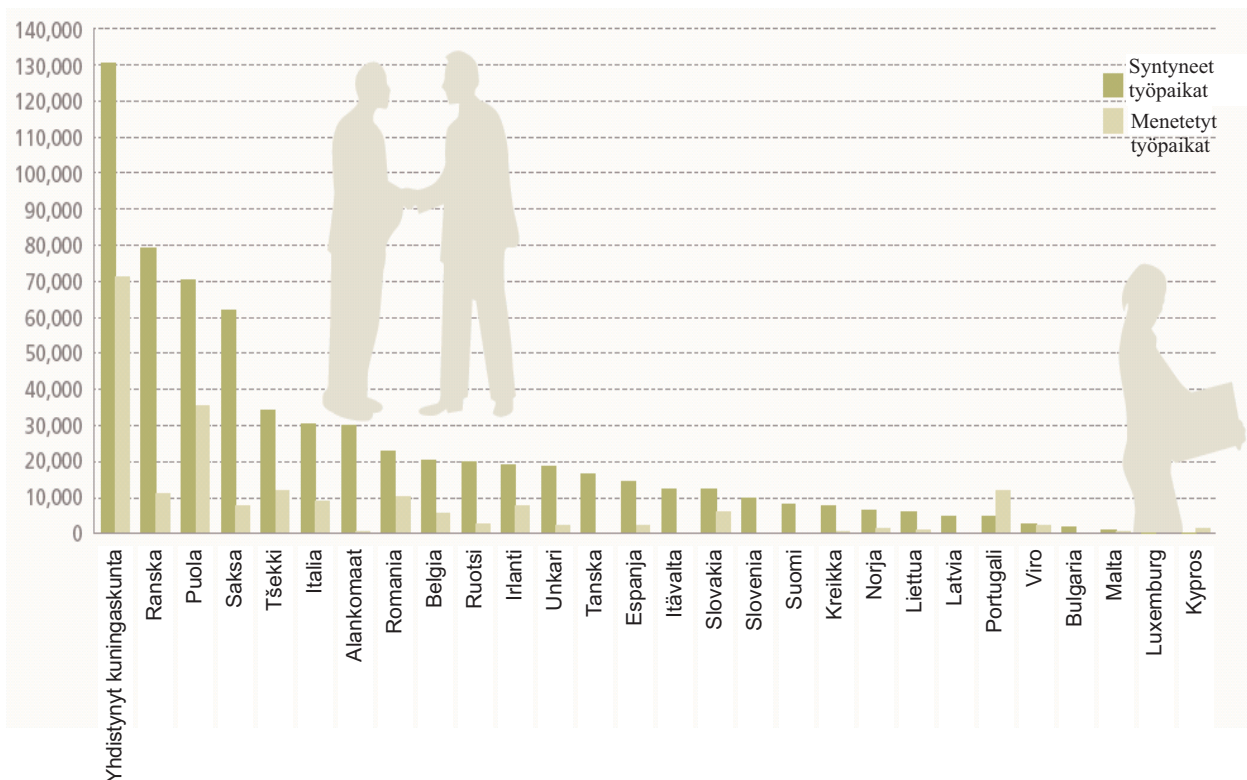
Restructuring in bankruptcy: recent national case examples -nimisen yksityiskohtaisen tutkimuksen tavoitteena oli tarkastella viimeaikaisia konkurssitapauksia, jotta konkurssija yleensä ja etenkin niistä työntekijöille aiheutuvia seurauksia koskeva ymmärrys ja tieto työntekijöille maksettavista korvauksista paranisivat. Tutkimus osoitti, että pääasiallinen syy yrityksen epäonnistumiseen oli liian suureksi paisunut velkataakka eivätkä yritykset olleet kyenneet kehittämään kilpailukyvyyn varmistamiseen tähtäävää strategiaa. Kun taloudellinen laskusuhdanne alkoi, konkurssia oli hyvin vaikea välttää. Tuotteiden tai palveluiden kysynnän heikkenemisen tai lainarahoituksen epäämisen vuoksi velkojen hoitaminen oli monille yrityksille vaikeaa tai mahdotonta. Pienet ja keskisuuret yritykset (pk-yritykset), joilla yleensä on velkaa, olivat tältä osin kaikkein haavoittuvimmassa asemassa. Monissa maissa otettiin käyttöön toimenpiteitä, joiden avulla pk-yrityksille (erityisesti) myönnettiin lainaa, jotta yrityksiä voitiin suojella konkurssin riskiltä. Riski oli suurentunut, koska yritysluottojen saatavuus oli vaikeutunut. Esimerkiksi Italiassa hallitus perusti rahaston, josta yritykset saivat enintään 1,5 miljoonan euron suuruisia lainoja. Tämä strategia ei kuitenkaan vaikuta olleen kovin onnistunut tähän mennessä.

Yritykset kärsivät myös niin sanotusta dominovaikutuksesta, eli seurauksena jonkin yrityksen konkurssista myös toiset yritykset menivät konkurssiin. Toimitusketjun alkupäässä olleiden yritysten konkurssi pakotti myös alempana ketjussa olleet yritykset hakeutumaan maksukyvyttömyysmenettelyyn. Esimerkiksi Romaniassa rakennusalan kriisi aiheutti ongelmia myös puunjalostusteollisuudessa, minkä seurauksena tilaukset vähenivät ja metsätalousyritykset joutuivat taloudellisiin vaikeuksiin. Liettuaassa monet hotelli- ja ravintola-alalla tapahtuneet konkurssit johtuivat osittain kansallisen lentoyhtiön lakkauttamisesta ja ulkomaisten lentoyhtiöiden Liettuaan suuntautuneiden lentojen peruuttamisesta. Dominovaikutuksen vuoksi taloudellinen laskusuhdanne levisi helposti maasta toiseen. Esimerkiksi Slovakiassa ensimmäiset konkurssiin joutuneet yritykset olivat vientiyrityksiä. Niiden vienti suuntautui maihin, joihin talouskriisi oli jo iskenyt. Erityisesti tämä koski autoteollisuudessa toimivia yrityksiä. Tämän vuoksi niiden kotimaisten toimittajien myynti heikkeni.

803

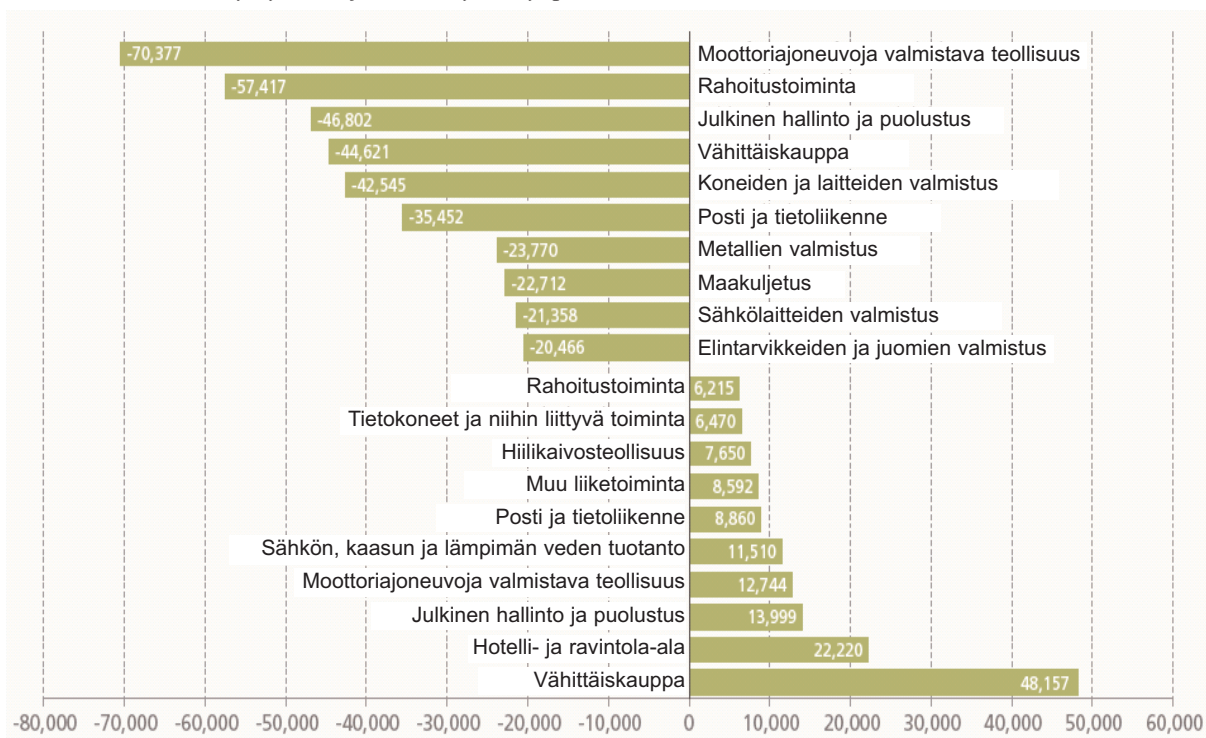
Eurofoundin ja keskeisten päätöksentekijöiden välistä yhteydenottoa ja tapaamista yhteisötasolla

Kuva 2: Ilmoitukset syntyneistä ja menetetyistä työpaikoista maittäin, 2009

Lähde: ERM

Kuva 3: Ilmoitukset syntyneistä ja menetetyistä työpaikoista toimialoittain, 2009

Lähde: ERM

Foundation Forum 2009:**Tie ulos taantumasta**

Yksi Eurofoundin perustehtävistä on tarjota paikka keskusteluille ja pohdintoille sekä tuoda yhteen päätöksentekijät ja muut keskeiset toimijat. Eurofoundin tärkein tapahtuma on joka toinen vuosi järjestettävä Foundation Forum. Marraskuussa 2009 Brian Cohen, Irlannin Taoiseach eli pääministeri, avasi tapahtuman, jonka aiheena oli “Maailmanlaajuinen taantuma: Euroopan tie ulos siitä”, mikä kuvastaa sitä, että taloudellinen laskusuhdanne oli Eurofoundin työskentelyn erityisenä painopistealueena vuoden aikana. Tapahtuman osallistujat keskustelivat siitä, löytääkö Eurooppa tien ulos taantumasta ja jos, niin onko se mahdollista koskematta Euroopan yhteiskunnallisiin ja poliittisiin periaatteisiin. Vai onko tietyistä eurooppalaisista perusarvoista tingittävä maailmanlaajuisen kilpailukykyyn palauttamiseksi? Julkisten menojen leikkaamista puoltavien argumenttien vastapainoksi saatiin argumentteja, joiden mukaan julkinen kulutus on keskeisessä asemassa taloudellisen tasapainon säilyttämisessä. Osallistujat pohtivat, onko hallitusten lisättävä uusien työpaikkojen luomiseen, työnhaussa avustamiseen ja koulutukseen tarkoitettua rahoitusta ja vuokratyövoimatukia, ja jos, niin missä määrin. Esiin nousi väistämätön kysymys siitä, ovatko tällaiset kalliit toimenpiteet kestäviä. Lisäksi tuotiin ilmi huoli siitä, että työttömyyden lisääntymisen aikoina kysyntää voi olla huomattavasti enemmän kuin palvelujen tuottamisvalmiuksia. Foorumin puhujat korostivat myös yhteiskunnallisen kumppanuuden merkitystä Euroopan suhteellisen edun ajamisessa sekä tarvetta luoda tarkoituksenmukaisia toimia sosiaaliturvan ja hyvinvoinnin uudistamisen osalta.

Tutkimuksessa havaittiin myös, että jos työntekijät menettivät työpaikkansa konkurssin vuoksi, seuraukset olivat usein muuntyyppisestä rakenneuudistuksesta johtuvia vakavampia: konkurssin tehnyt työnantaja ei välttämättä pysty tarjoamaan työntekijöilleen minkäänlaista tukea, ei taloudellista eikä käytännöllistä, ja koska erorahoja ei voida maksaa, työntekijät joutuvat usein kääntymään valtion puoleen. Useimpien maiden hallitusten tarjoamat tukitoimet sisältävät takuun siitä, että kaikki työntekijöiden maksukyvyttömältä työnantajaltaan vaatimat saatavat maksetaan. Lisäksi on varmistettava, että eläkeoikeudet pysyvät ennallaan: monissa maissa eläkerahastot on suojattu asetuksilla, joiden mukaan rahastot on pidettävä erillään liike-elämän etua palvelevista toimenpiteistä.

Miten ERM hankkii aineistoa?

Euroopan rakenneuudistuksen seurantaväline (ERM) seuraa yritysten lehdistötiedotteita rakenneuudistuksista sekä niihin liittyviä työpaikkojen häviämistä ja uusien työpaikkojen syntymistä koskevia tietoja EU27:ssä ja Norjassa. Aineistonkeruussa otetaan huomioon kaikki tiedotteet, joissa ilmoitetaan yli 100 työpaikan häviämisestä tai syntymisestä tai jotka koskevat yli kymmentä prosenttia vähintään 250 työntekijää työllistävissä työpaikoissa. Tämän lähestymistavan keskeinen etu piilee siinä, että ilmoitukset huomataan jo irtisanomisprosessin varhaisessa vaiheessa, joskin rakenneuudistuksen todelliset luvut ovat lähes aina yliarvioituja. Myös muista tiedonlähteistä voidaan saada arvokasta ja täydentävää tietoa työpaikkojen häviämisestä. Vuonna 2009 ERM ryhtyi tutkimaan joukkoirtisanomisia koskevia ilmoituksia. Direktiivin 98/59/EY nojalla kaikkien yritysten, jotka harkitsevat työntekijöiden irtisanomista – tiettyjen määrällisten rajojen mukaisesti – on ilmoitettava siitä kansallisille viranomaisille ja toteutettava tiedottamis- ja neuvotteluprosessi irtisanomisten vaikutusten lieventämiseksi. Näissä ilmoituksissa on arvokasta tietoa suunnitelluista irtisanomisista. Tiedot ovat kuitenkin rajallisia, koska niitä ei kerätä yhtenäisesti kaikista jäsenvaltioista eikä aina prosessin samassa vaiheessa. ERM tarkastelee näitä aineistoja myös tulevaisuudessa.

ERM:n tietokantaa ajantasaistetaan päivittäin. Lukijat voivat hakea lisätietoja yksittäisistä tapauksista käyttämällä hakukonetta osoitteessa www.eurofound.europa.eu/emcc/erm/index.htm

Jäsenvaltioiden näkökannalta neljässä Euroopan rakenneuudistuksen seurantaväline -julkaisussa esitetyt luvut osoittavat, että Yhdistyneellä kuningaskunnalla oli kyseenalainen kunnia olla menetettyjen työpaikkojen määrää koskevan tilaston kärjessä: 125 000 työpaikkaa oli hävinnyt. Osaltaan tämä johtui siitä, että työpaikkoja oli karsittu kovalla kädellä vaikeuksissa kamppailevalla rahoitusosalalla, josta vuoden kuluessa hävisi 30 000 työpaikkaa. Myös muilla toimialoilla, etenkin vähittäiskaupan alalla, menetettiin tuntuvasti työpaikkoja: esimerkiksi First Quench -alkoholimyymlöiden vähittäismyyntiketjusta hävisi 6 000 työpaikkaa ja valtaosa koko maan 1 000 myymälästä suljettiin.

Yhdistynyt kuningaskunta kuitenkin johti myös uusien työpaikkojen syntymistä koskevaa tilastoa: vuonna 2009 ilmoitettiin 60 000 uudesta työpaikasta. Huomionarvoista on se, että monet näistä työpaikoista sijoituivat halpamyymälöihin ja pikaruokaketjuihin, jotka kukoistivat kukoistamistaan, vaikka muu liike-elämä näivettyi. Vuoden ensimmäisellä neljänneksellä pikaruokaketju Kentucky Fried Chicken esimerkiksi ilmoitti luovansa 9 000 työpaikkaa Yhdistyneeseen kuningaskuntaan. Samalla neljänneksellä Yhdistyneessä kuningaskunnassa halpamyymäläketju ASDA ilmoitti 7 000 uudesta työpaikasta. (Tämä muutosvoima ei rajoittunut pelkästään Yhdistyneeseen kuningaskuntaan: syksyllä 2009 belgialainen tarjoustavarataloryhmä Colruyt ilmoitti noin 4 000 uudesta työpaikasta.)

Puolassa muutaman laajamittaisen rakenneuudistuksen seurauksena työpaikkojen määrä lisääntyi huomasti: esimerkiksi laivanrakennustelakat Stoczina Stocznia ja Stoczina Gdynia perustivat 5 000 uutta työpaikkaa, ja tietokonejätti IBM ilmoitti syksyllä 1 000 uudesta työpaikasta.

Joissain tapauksissa työvoiman lisääntyminen liittyi ”vihreisiin työpaikkoihin”: vuoden toisella neljänneksellä ranskalainen Veolia Environnement ilmoitti 5 000 uudesta työpaikasta kierrätysalalla ja irlantilainen Electricity Supply Board kertoi, että puhtaan energian tuotantoon perustetaan lähes 4 000 uutta työpaikkaa. Taantuma on näkynyt myös julkisen sektorin työpaikkailmoituksissa, sillä työttömäksi joutuneiden auttamiseksi tarvittiin erilaisia palveluita. Esimerkiksi Ruotsin työvoimahallinto tiedotti vuoden kolmannella neljänneksellä 2 000 uudesta työpaikasta.

49 prosentin

lisäys Euroopan komission politiikka-asiakirjoissa, joissa viitattiin Eurofoundin tutkimuksiin

Foundation Forum 2009

Kuka sanoi mitäkin

Taoiseach, **Brian Cowen**: ”Tärkeintä, mitä voimme [Irlannissa] tehdä olemassa olevien työpaikkojen säilyttämisen ja uusien luomisen hyväksi, on alkaa eheyttää ja vakauttaa valtiontalouttamme nopeasti, päättäväisesti ja tehokkaasti. Tämä auttaa palauttamaan kotimaisen ja kansainvälisen luottamuksen, joka puolestaan houkuttelee investointeja maahan ja lisää kulutusta, mikä taas on työllisyyden parantumisen edellytys.”

John Monks, Euroopan ammatillinen yhteisjärjestö: ”Hyvinvointivaltiot ovat eräänlaisia vakauttajia. Meidän on saatava markkinataloudet ja valtiontaloudet tasapainoon. Saksassa ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa bruttokansantuote on pienentynyt yhtä paljon, mutta koska Saksassa osa-aikatyötä on tuettu, työttömyys ei ole siellä kasvanut kovin paljoa.”

Amy Domini, Domini Social Investmentsin perustaja ja toimitusjohtaja sekä yhteiskuntavastuullisen sijoittamisen johtava puolestapuhuja: ”On olennaisen tärkeää, että kyseenalaistamme muutamia periaatteita, joiden mukaan olemme sallineet taloudellisen järjestelmän toimia. Väitän, että rahoitusvaroja on hallittava tavalla, jolla saavutetaan niihin liittyvä ylin päämäärä eli parempaa elämää useammille ihmisille.”

Jørgen Rønne, BusinessEuropen sosiaaliasioiden komitean puheenjohtaja, tyrmäsi ajatuksen, että talouskriisin käsittely järjestelmällisenä ongelmana olisi ollut oikea toimintatapa, ja varoitti yritysten liiallisesta sääntelystä: “Ratkaisut on tehtävä yrityksissä ja toimialoilla”.

Maria João Rodrigues, Lissabonin sopimuksen erityisneuvonantaja: “Taantuman vallitessa monet ihmiset pelkäävät tulevansa leimatuksi protektionisteiksi. Mutta jos nyt menetämme työpaikkoja, niiden luonti on tulevaisuudessa vaikeampaa. – – Käsitellessämme tätä talouskriisiä meidän pitäisi miettiä myös sitä, miten edistämme pitkäkestoista kasvua. Emme saa unohtaa, että on keskityttävä kauaskantoisiin ratkaisuihin.”

Robert Verrue, Euroopan komission työllisyys-, sosiaali- ja tasa-arvoasioiden pääosaston pääjohtaja: “Suurin osa ihmisistä ei varmasti osannut odottaa, että Euroopan unioni reagoi kriisiin niin yhtenäisellä tavalla. Meidän on jatkettava yhteisestä reagoinnista syntyvän potentiaalinen voimistamista. Jos Euroopan unioni ei olisi toiminut yhtenäisesti, olisi ollut vaikea saavuttaa niitä etuja, jotka nyt saavutimme.”

Krasimir Popov, Bulgarian työ- ja sosiaalipolitiikasta vastaava ministeri Bulgarian reaktiosta kriisiin: “Lyhyen aikavälin elvytyssuunnitelmamme kattaa sosiaaliturvan, sairausvakuutuksen ja rakenneuudistuksen yhteiskunnalliset seuraukset. Työttömiksi joutuneiden työntekijöiden koulutukseen on saatavana vouchereita, jotka kustantaa Euroopan sosiaalirahasto. Tällä hetkellä ohjaamme valtavasti varoja uusien työpaikkojen luomisen edistämiseksi.”

Anna Ekström, Ruotsin akateemisten keskusjärjestön puheenjohtaja: “Yhteiskunnallisessa vuoropuhelussa on kyse vallan tasapainosta toisilleen vastakkaisten intressien keskellä. Todellisessa yhteiskunnallisessa vuoropuhelussa molemmat puolet kantavat kortensa kekoon. – – Meidän tulisi pitää sosiaaliturvaa sijoituksena, muutoksen ja kasvun liikkeellepanijana – –, ennemminkin ponnahduslautana kuin turvaverkkona.”

TAANTUMAN KÄYNNISTÄMÄT VASTATOIMET 2

Taantuman mukanaan tuomat mullistukset ovat saaneet aikaan monenlaisia työtaistelutoimia, ja kysynnän romahtamiseen on monissa tapauksissa vastattu muuttamalla työn organisointia tai lisäämällä sisäistä joustavuutta. Yksi erityinen piirre vallitsevassa taantumassa on julkishallinnon viranomaisten ja työmarkkinaosapuolten valmius ylläpitää työllisyyttä yhteistuumin. Siihen, mitä on pidetty vain kysynnän tilapäisenä notkahduksena, on reagoitu muuttamalla toimintatapoja ja toimenpiteitä koko Euroopan unionin laajuisesti.

EUROOPAN UNIONIN TASO

Eurofoundin taantumaa käsittelevä tutkimus ulottuu paljon laajemmalle kuin vain työpaikkojen häviämistä ja syntymistä koskevien numeroiden määrälliseen tarkasteluun: tutkimuksessa on myös laadittu laadullisia arvioita kautta Euroopan toteutetuista taantumasta vastatoimista, joita ovat tehneet jäsenvaltiot, yritykset, työmarkkinaosapuolet ja ammattijärjestöt. Tällaisen tapaustutkimuksista ja jäsenvaltioiden toimintatapojen vertailusta koostuvan arvioinnin on mahdollistanut Eurofoundin kolmikantarakenne, jonka ansiosta sillä on ainutlaatuinen näköala EU-tason toimijoiden, jäsenvaltioiden hallitusten, ammattijärjestöjen ja työntekijäjärjestöjen katsantokantoihin ja toimintatapoihin.

Vastatoimina ennenkuulumattomaan taloudelliseen laskusuhdanteeseen kaikkialla Euroopassa on toteutettu kriisinhallintatoimia kaikilla tasoilla. Keskeisin EU-tason vastatoimi oli Euroopan talouden elvytysuunnitelma (European Economic Recovery Plan, EERP), jonka Eurooppa-neuvosto hyväksyi marraskuussa 2008. *Vuoden 2009 ERM-raportissa on mainittu näin: Taantumaa aikaisen rakennemuutoksen osalta EERP pyrkii sovittamaan jäsenvaltioiden toimintalinjoja yhteen ja tarjoamaan lisärahoitusta Euroopan investointipankin (EIB:n) sekä Euroopan sosiaalirahaston (ESR:n) varoista. EERP:n keskeisin tehtävä on kannustaa kuluttamiseen, joka auttaa säilyttämään työpaikkoja siihen saakka, kunnes talous alkaa elpyä.*

Suunnitelmassa ilmoitettiin myös Euroopan globalisaatorahaston toimintasääntöjen höllentämisestä, jonka ansiosta se voi osaltaan tarjota yrityksille tukea talouskriisin aiheuttamasta rakenneuudistuksesta selviämiseksi. Tämän poikkeuksen nojalla tukea hakevien jäsenvaltioiden on osoitettava, että irtisanomisten ja talouskriisin välillä on selvä yhteys. Toiminta-alueen laajentaminen on voimassa vuoden 2011 loppuun saakka, kuten myös suurempi EU-rahoitus, jota lisättiin 50 prosentista 65 prosenttiin. Tukeen oikeuttavaa irtisanottavien työntekijöiden vähimmäismäärää pienennettiin 1 000:sta 500:aan. Määrä voi koostua yhdestä joukosta tai useammasta pienemmästä joukosta työntekijöitä. Tähän mennessä valtaosa rahoituksesta on käytetty työntekijän ja työpaikan yhteensovittamiseen tähtääviin toimiin, neuvontaan sekä uudelleenoulutukseen. Euroopan globalisaatorahaston tukea voi käyttää myös muihin toimenpiteisiin, kuten liikkuvuuteen tarkoitettuihin avustuksiin, palkkatukitoimiin sekä etenkin vähäosaisten ryhmille suunnattuihin toimiin.

Onko EGF:n tuesta ollut toistaiseksi apua?

Euroopan globalisaatorahastolta rahallisena ja henkilöresursseina saatu lisäapu oli "erittäin arvokas lisä muihin rahoituslähteisiin" niiden keskeisten tahojen mukaan, jotka olivat osallisina irtisanottujen työntekijöiden tukiprosesseissa kahdessa merkittävässä rakenneuudistuksessa vuonna 2009. Eurofoundin tutkimuksessa korostettiin EGF:n tuen merkitystä kahden matkapuhelinalalla toimineen yrityksen (BenQ Saksassa ja Perlos Suomessa) rakenneuudistuksen vuoksi irtisanottujen työntekijöiden sopeuttamisessa. Tutkimuksen mukaan rahoituksen keskeisin aikaansaannos kansallisten ja alueellisten ponnistelujen tukemisessa oli sen mahdollistama lisäaika koulutukseen ja yksilöllisemmän ja laaja-alaisemman tuen antamiseen etenkin kaikkein haavoittuvimpien työntekijäryhmien osalta. Kaiken kaikkiaan EGF:n vaikutus – ainakin näissä kahdessa tapauksessa – irtisanottujen työntekijöiden työllistymismahdollisuuksiin ja hyvinvointiin näyttää olleen tuntuva.

Saksassa ja Suomessa toimii kaksi erilaista mallia irtisanottujen työntekijöiden tukemiseksi: väliaikainen yritys ja muutosturvasta vastaava toimipiste. Molemmat mallit ovat hyvin kehittyneitä. Saksan tapauksessa normaali väliaikaisen yrityksen malli ei sisällä erittäin yksilöllistä tukea ja koulutusta työntekijöille eikä vertaisryhmätukea, jotka olivat osa EGF-tukipakettia. Sekä Saksan että Suomen tapausten osalta EGF-tuen avulla koulutusta tarjoavat yhteistyökumppanit ovat voineet laatia yksityiskohtaisempia arvioita työmarkkinoiden vaatimuksista ja kehittää räätälöityjä koulutuksia, joiden avulla on voitu saavuttaa myönteisiä tuloksia aiempaa todennäköisemmin. Suomessa lisätyövoiman palkkaaminen tukitoimia varten oli kuitenkin ongelmallista valtion talousarviota koskevien rajoitusten vuoksi. EGF:n rahoituksen ansiosta lisätyövoimaa voitiin kuitenkin palkata, ja paikallinen työvoimatoimisto sai avuksi tehtävään palkattuja neuvoja, työterveyspsykologin ja työryhmän vetäjän.

Toinen rajoitus sekä Saksan että Suomen perinteisissä malleissa on ajan ja rahan puute. Tämä on omiaan aiheuttamaan ongelmia eniten avun tarpeessa oleville työntekijöille, jotka tarvitsevat laaja-alaisempia tukitoimia, neuvontaa ja koulutusta päästäkseen takaisin työmarkkinoille. BenQ:n ja Perloksen osalta tapaustutkimukseen nimeltä *Added value of the European Globalisation adjustment Fund: A comparison of experiences in Germany and Finland* haastatellut henkilöt kertoivat, että tärkeintä EGF:n tukitoimenpiteessä olivat työntekijöiden tukemiseen suunnattu lisärahoitus ja henkilöresurssit uusien tukimallien luomisen sijasta. Kummassakin tapauksessa katsottiin, että eniten EGF:n myöntämästä lisätuesta hyötyivät irtisanottujen työntekijöiden kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevat ryhmät eli vanhemmat työntekijät, vähän koulutetut työntekijät ja naiset (etenkin yksinhuoltajaäidit). Tutkimuksen mukaan molempien yritysten työntekijät arvostivat erityisesti intensiivistä ja yksilöllistä tukea, jota he saivat tehtävään palkatuilta uusilta neuvoilta.

TAANTUMAN KÄYNNISTÄMÄT VASTATOIMET

Jäsenvaltioiden vastatoimet

Kun taantuman vaikutukset alkoivat näkyä Euroopassa, jäsenvaltioiden kansalliset ja alueelliset hallinnot ryhtyivät vastatoimiin kattavien kriisinhallintapakettien avulla. Monissa kriisinhallintapaketeissa keskeisenä osana ovat tuki- ja aputoimet, joita tarjotaan kysynnän heikkenemisen aiheuttamien haasteiden kanssa kamppaileville yrityksille ja työntekijöille. Niiden avulla on määrää helpottaa myös vaikeaa työmarkkinatilannetta.

Monien erilaisten toimenpiteiden avulla jäsenvaltiot ovat joutuneet taistelemaan usealla rintamalla yhtä aikaa: on yritettävä suojata työpaikkoja, selvittää työttömyyden seurauksista ja lievennettävä sen vaikutuksia. Pitkällä aikavälillä on yritettävä ylläpitää työllisyyttä ja säilyttää työllisyyden kasvua edistävät olosuhteet.

Työajan lyhentäminen

Yksi tärkeimmistä hallitusten käyttämistä keinoista on lyhennetyn työajan taloudellinen tukeminen. Joissain tapauksissa sen käyttöä on laajennettu entisestään. Vastatoimena kysynnän – ja myös tuottavuuden – pienentymiseen työnantajat ovat lyhentäneet työntekijöidensä työaika (usein työehtosopimusten mukaisesti). Työntekijöille maksettavaa palkkaa on vastaavasti alennettu, mitä on korvattu valtion maksamalla tuella. Tällaisten toimintamallien ansiosta työntekijöitä voidaan suojata tuntuvilta tulonmenetyksiltä, yritykset voivat pitää ammattitaitoiset työntekijänsä ja niille syntyy vähemmän kustannuksia. Koska Euroopan kansalliset työlait ja työehtosopimukset ovat hyvin erilaisia, jäsenvaltioiden hallitukset ja yritykset ovat tehneet vaihtelevassa määrin yhteistyötä lyhennetyn työajan toteuttamisen osalta talouskriisin aikana.

Jarrut pohjaan – autoteollisuus kriisissä

Autoteollisuus on elintärkeä työnantaja: sen tuotantoketju työllistää Euroopassa yli 2,2 miljoonaa ihmistä suoraan ja lähes 10 miljoonaa ihmistä epäsuorasti. Määrä vastaa miltei kolmannesta kaikista valmistavan teollisuuden työpaikoista Euroopassa. Vallitseva taantuma on kuitenkin iskenyt autoteollisuuteen lujaa: vuoden 2009 ensimmäisten neljän kuukauden aikana myynti romahti noin 15 prosenttia EU15:ssä ja 21 prosenttia uusissa jäsenvaltioissa. Taantuma levisi toimialalle sokkiaallon tavoin ja lukemattomien työpaikkojen kohtalo joutui vaakalaudalle. Esimerkiksi helmikuun puolivälissä General Motors ilmoitti 47 000 työpaikan vähentämisestä, ja maaliskuussa Volkswagen tiedotti lakkauttavansa kaikki 16 500 määräaikaista työsuhdetta eri puolilla maailmaa.

Vuonna 2009 Eurofoundin tutkimuksessa tarkasteltiin autoteollisuudessa tapahtuneita kehityskulkuja, toimialan vastatoimia talouskriisiin sekä jäsenvaltioissa ja yhteisötasolla toteutettuja poliittisia toimia. Monien jäsenvaltioiden hallitukset ryhtyivät myöntämään hätälainoja ja luomaan lisää kysyntää esimerkiksi ottamalla käyttöön autonromutusmalleja, joiden avulla uuden auton ostaja saa siitä rahallisen kannustimen. Tämä toimintamalli vilkasti kysyntää Saksassa, mutta muualla samantapaisilla toimilla ei ollut vastaavaa vaikutusta. Työajan lyhentämismallien ansiosta työpaikkoja säästy ainakin lyhyellä aikavälillä: valtio myönsi korvauksia palkan alenemisen vuoksi ja sosiaaliturvamaksujen jatkuvuuden varmistamiseksi.

Yrityksissä tehdyt aloitteet

Monissa maissa yritykset ovat kehittäneet omia aloitteita voidakseen pitää työntekijänsä aikoina, jolloin kysyntä on vähäisempää. Aloitteisiin kuuluu määräaikaista tuotantoseisokkeja, joiden aikana työntekijät ovat palkattomalla lomalla, sekä määräaikaista lomautuksia. Myös palkkoja on jäädytetty ja alennettu. Joissakin tapauksissa (esimerkiksi Bentley Motors ja Toyota Yhdistyneessä Kuningaskunnassa, Volvo Ruotsissa ja Opel Puolassa) työntekijöille on annettu mahdollisuus osallistua tuotantoseisokkien tai lyhennetyyn työajan aikana koulutukseen, jonka tavoitteena on parantaa ammattitaitoa tai lisätä valmiuksia mahdollisen irtisanomisen varalta. Vasta yleisen taloustilanteen kohennuttua selvää, onko tällaisista toimenpiteistä ollut apua autoteollisuudelle. Heinäkuussa 2009 näytti siltä, että yritysten yhdistymisiä ja sulkemisia tulee vielä lisää.

Katso lisätietoja julkaisusta *Recent restructuring trends and policies in the automotive sector*.

Saksassa koko liittovaltiossa sovellettava Kurzarbeit-järjestelmä on ollut käytössä jo kauan, ja se tukee yrityksiä, jotka joutuvat turvautumaan lyhennettyyn työaikaan. Kun yrityksen tarvitsema työajan joustovara on käytetty tai ylittää sen, mitä työehtosopimuksissa on sovittu, yritys voi hakea tukea valtion varoista. Vuoden 2008 lokakuun ja joulukuun välisenä aikana näistä varoista mahdollisesti etuuksia saavien työntekijöiden määrä oli yli viisinkertaistunut, ja maaliskuuhun 2009 mennessä lähestulkoon 1,1 miljoonaa saksalaista työntekijää työskenteli lyhennetyllä työajalla ja sai korvausta valtiolta. Joidenkin arvioiden mukaan yli 350 000 saksalaista työntekijää olisi menettänyt työpaikkansa ilman tätä tukitoimenpidettä. Yleisten tukitoimenpiteiden ansiosta Saksan bruttokansantuotteen pieneneminen ei johtanut työttömyyden kasvuun siinä määrin kuin oli odotettu. Saksan bruttokansantuote pieneni 6,7 prosenttia vuosien 2008–2009 ensimmäisten neljänneksen välisenä aikana, kun taas Espanjassa bruttokansantuote pieneni alle puolet siitä, vain kolme prosenttia. Sitä vastoin Saksassa työttömyys lisääntyi vain vähän – 0,4 prosenttia – tällä ajanjaksolla, kun taas Espanjassa työttömyys kasvoi 6,3 prosenttia.

Ranskassa samankaltainen toimenpide – osa-aikatyöttömyys (*chômage partiel*) – on auttanut työpaikkojen turvaamisessa etenkin autoteollisuudessa. Kyseisestä ohjelmasta tukea hakeneiden yritysten määrä lisääntyi merkittävästi. Ranskalaisessa toimintamallissa, jota sovelletaan poikkeuksellisissa taloudellisissa vaikeuksissa, valtion varoista katetaan 60 prosenttia vähimmäistuntipalkasta niinä aikoina, jolloin henkilökuntaa lomautetaan. Samanlaisia malleja on käytetty myös Alankomaissa ja Itävallassa. Yhdistyneessä kuningaskunnassa, jossa työehtosopimukset tehdään pitkälti hajautetusti, taantumasta johtuvaa lyhennettyä työaika koskevat toimenpiteet ovat valtaosin tulosta yrityksissä käydyistä johdon ja ammattijärjestöjen edustajien välisistä neuvotteluista. Ei ole olemassa koko maan laajuista ohjelmaa, jonka avulla työntekijöitä autettaisiin säilyttämään työpaikkansa lyhennettyä työaika tekemällä.

Näyttää siltä, että maissa, joissa on otettu aktiivisesti käyttöön joustavan työajan, lyhennetyn työajan ja lomautusten kaltaisia toimia, irtisanomisten määrä on pysynyt varsin maltillisena. Esimerkiksi Alankomaissa, Itävallassa, Ranskassa ja Saksassa toteutettiin näiden toimenpiteiden yhdistelmiä, ja niissä työttömyys ei ole kasvanut niin dramaattisesti kuin monissa muissa jäsenvaltioissa. Nämä myönteiset tulokset eivät välttämättä kuitenkaan ole pysyviä, jos työmarkkinat eivät lähde uuteen nousuun. Jopa Saksan ja Ranskan kaltaisissa maissa, joissa taantumasta johtuva laajamittainen rakenneuudistus valmistavan teollisuuden toimialalla on voitu toistaiseksi välttää, vaanii todellinen vaara työttömyyden nopeasta kasvusta.

Työvoimakustannusten pienentäminen

Työvoimakustannuksia koskevat helpotukset voivat selvästi kohentaa yritysten taloudellista tilannetta kriisiaikoina. Monissa jäsenvaltioissa hallitukset ovat pienentäneet tai poistaneet muita kuin työvoiman palkkaukseen liittyviä kuluja, pääasiassa työnantajien maksettavaksi tulevia veroja ja muita maksuja. Esimerkiksi Saksassa työnantajien maksuosuutta työttömyysvakuutuksesta on pienennetty 2,8 prosenttiin vuosiksi 2009 ja 2010. Joissakin muissa maissa sosiaaliturvamaksujen alentaminen koskee tiettyjä työntekijäryhmiä tai tiettyjen toimialojen yrityksiä. Esimerkiksi Portugalissa, Tšekissä ja Unkarissa hallitus kannustaa yrityksiä palkkaamaan vanhempia työntekijöitä pienentämällä heitä koskevia sosiaaliturvamaksuja, kuten sairausvakuutusta, tai poistamalla ne kokonaan. Espanja puolestaan on alentanut työnantajamaksuja lento- ja tieliikenteen toimialoilla.

Yritysten toimenpiteet

Vuosina 2008 ja 2009 useiden eri toimialojen yritykset ovat toteuttaneet myös työajan mukauttamiseen tähtäviä toimenpiteitä ilman valtion tukea vähentääkseen työvoimakustannuksia. Tämä toteutettiin esimerkiksi seuraavien toimenpiteiden avulla: tuotantoseisokit; velvollisuus jäädä vuosilomalle; lyhyemmät työviikot tai -päivät; työaikatilien käytön tehostaminen; lomakierto ja sapattivapaat. Lisäksi myös palkkoja on alennettu monin paikoin jopa 10–20 prosenttia. Käytännössä yritykset ovat yhdistelleet eri toimenpiteitä ja kuulleet asiassa yleensä myös ammattijärjestöjä ja yritysneuvostoja.

Kun taantuma saavutti aallonpohjansa vuoden 2008 lopussa ja vuoden 2009 alussa, useat yritykset käyttivät loppuvuoden lomakautta hyväkseen; joulukuun 2008 ja tammikuun 2009 tuotantoseisokit ja yritysten sulkemiset kestivät usein jopa neljä viikkoa. Tämä jatkui vuoden 2009 ensimmäisen puoliskon ajan, ja joissakin yrityksissä tuotanto keskeytettiin tai työvuoroja vähennettiin. Yleensä yritysten ensireaktio kysynnän vähenemisestä johtuviin hiljaisiin kausiin oli lyhentää työntekijöiden työaika ehdottamalla lomaoikeuksien käyttämistä.

Palkkojen alentaminen työpaikkojen säilyttämiseksi

Monet työnantajat sopivat työntekijöiden edustajien kanssa palkkojen jäädyttämisestä tai alentamisesta välttääkseen irtisanomiset. Monissa tapauksissa palkkoja ei ole alennettu saman kaavan mukaan kaikilta työntekijöiltä, vaan niitä on pienennetty vaiheittain ja tuloluokittain. Esimerkiksi pienituloisten palkat on jäädytetty, keskituloisten palkkoja on alennettu kohtalaisesti ja johtajiston palkkoja on pienennetty enemmän eikä heille ole maksettu bonuksia. Näitä työpaikkojen säilyttämiseksi tehtyjä toimia on toteutettu yleensä muiden toimien lisäksi sen sijaan, että ne olisivat olleet ainoita toteutettuja toimia. Esimerkiksi tammikuussa 2009 elektroniikkavalmistaja Sony peruutti irtisanomisaikansa ja sitoutui pitämään Barcelonan tehtaansa toiminnassa vuoteen 2010 saakka vastineeksi palkkojen jäädyttämisestä ja pidennetystä työajasta. Samana vuonna Czech Airlines -lentoyhtiön lentäjät suostuivat palkkojen alentamiseen 6,5 prosentilla 200 työpaikan säilyttämiseksi. Lisäksi Irlannin lentoyhtiö Aer Lingus ja Irlannin johtava ammattijärjestö SIPTU pääsivät sopimukseen menojen vähentämisestä. Sopimuksen nojalla 850 työntekijää käytti hyväkseen ”lähde ja tule takaisin” -mahdollisuutta: työntekijät saivat varsin mukavan eropaketin, mutta he saattoivat palata takaisin yhtiöön uusiin tehtäviin, joskin palkka oli tällöin pienempi ja työolot aiempaa heikkomat.

Toisissa yrityksissä, etenkin saksalaisissa, taas otettiin käyttöön työaikatilit tai tehostettiin niiden käyttöä. Työntekijöitä saatettiin esimerkiksi pyytää ottamaan kertyneet ylityötunnit vapaina: työntekijät voivat nauttia vapaa-ajasta tarvitsematta käyttää siihen vuosilomapäiviä, ja yrityksen ei tarvitse maksaa ylityötunneista suurempaa palkkaa. Vaihtoehtoisesti työntekijöitä saatettiin pyytää ottamaan nyt vapaata ja tekemään pidempää päivää myöhemmin, kun yrityksen tuotteiden kysynnän oli arvioitu elpyneen.

Välttääkseen irtisanomiset kysynnän heikkenemisen vuoksi (kun lomaoikeuksien tai ylityövapaiden käyttö ei ollut enää mahdollista) monet eurooppalaiset yritykset ottivat käyttöön lyhennetyn työajan tai määräaikaista lomautuksia. Työntekijän kannalta nämä toimet olivat ainakin toistaiseksi takuu siitä, että heitä ei irtisanota, vaikka työajan lyheneminen tuntuikin palkkapussissa. Työnantajien kannalta toimenpiteet voimistivat yritysten sisäistä joustavuutta: työvoimakustannukset pienenevät, mutta yritykset pystyvät pitämään työntekijänsä ja näiden ammattitaidon ja osaamisen tilanteen elpymistä silmällä pitäen.

Maaliskuussa 2009 ruotsalaisen autonvalmistajan Scanian työntekijät hyväksyivät määräaikaisten lomautukset, joiden vastineeksi he saivat varmuuden työpaikan säilymisestä kuuden kuukauden ajan sopimuksen solmimisen jälkeen. Sopimuksessa sovittiin myös työajan lyhentämisestä 20 prosentilla ja palkan alentamisesta 10 prosentilla. Myös loma-ajan palkka pieneni ja palkankorotukset jäädytettiin vuoden ajaksi.

Vaikuttaa siltä, että lyhennettyä työaikaa tai määräaikaista lomautuksia alettiin soveltaa tammikuussa 2009, ja huhti-toukokuussa 2009 seurasi toinen aalto. Kaiken kaikkiaan yritykset ovat pitäneet niitä väliaikaisina, kestoltaan muutaman viikon tai muutaman kuukauden mittaisina toimenpiteinä. Jotkut yritykset jatkoivat toimenpiteiden voimassaoloaikaa myöhemmin. Toisissa yrityksissä kuitenkin havaittiin, että suunniteltu työajan lyhentäminen osoittautui tarpeettomaksi: esimerkiksi Tšekissä autonvalmistaja Skodan kysyntä vilkastui Saksassa toteutetun autonromutuskorvausjärjestelmän ansiosta.

1,6 miljoonaa

ihmistä kävi
Eurofoundin
verkkosivustolla
viime vuonna

Saksassa vuoden 2009 lopussa toteutettu kansallinen tutkimus osoitti, että vaikka talouskriisi vaikutti valtaosaan yrityksistä, vain pieni vähemmistö joutui turvautumaan irtisanomisiin. Työaikatilien hyödyntäminen oli yleisimmin käytetty toimenpide, jonka avulla tehollista työaikaa voitiin lyhentää ja suojata yrityksiä siten kysynnän vähenemisen vaikutuksilta. Kaikkiaan 30 prosenttia saksalaisista yrityksistä käytti työaikatilejä joko siten, että tileille säästettyjä työtunteja vähennettiin tai ne siirrettiin käytettäväksi myöhemmin tulevaisuudessa, kun talous alkaa elpyä. Toiseksi yleisin toimenpide oli lyhennetty työaika, jonka otti käyttöön 20 prosenttia yrityksistä.

Muut pääasiassa palveluiden parissa, kuten pankkialalla tai konsultointialalla, toimivat yritykset ovat ottaneet käyttöön pitempiaikaisia toimia, kuten vuorottelu- tai sapattivapaita. Esimerkiksi pankki- ja rahoitusalan yhtiö BBVA ryhtyi toteuttamaan kustannuksia pienentäviä toimenpiteitä toukokuussa 2009 (toimenpiteiden lisätavoitteena oli pyrkimys auttaa työntekijöitä työn ja perhe-elämän yhdistämisessä ja antaa heille enemmän jouston varaa). Toimenpiteissä oli mahdollisuus ottaa 3–5 vuoden mittainen vapaa töistä henkilökohtaisia tai ammatillisia hankkeita varten. Vapaan aikana työntekijälle maksetaan noin 30 prosenttia vuosipalkasta, terveydenhoitoetuudet säilyvät ja lisäksi annetaan takuu siitä, että työntekijällä on työpaikka johon palata vapaan päätyttyä.

TYÖLLISYYSKRIISISTÄ SELVIYTYMINEN

Joukkotyöttömyyden vuoksi jäsenvaltiot ovat joutuneet ponnistelemaan sen eteen, että työttömäksi joutuneet pääsevät takaisin työmarkkinoille. Yksi tapa on tarjota työntekijän ja työpaikan yhteensovittamiseen tähtääviä palveluita, neuvontaa ja uraohjausta.

Lukuisat jäsenvaltiot ovat pyrkineet sopeuttamaan julkisia työvoimapalveluitaan kasvaneeseen kysyntään, joka on seurausta taantuman vuoksi menetetyistä työpaikoista. Kysynnän kasvamisen vuoksi työvoimapalveluihin on palkattu lisää työntekijöitä, vanhoja työntekijöitä on koulutettu, työvoimahallinnon palveluihin oikeuttavaa aikaa on pidennetty tai palveluita on voitu yhdistää muihin työmarkkinapalveluita tarjoaviin tahoihin.

Rakennemuutosten vaikutusten lieventäminen

Rakennemuutos on yksittäisille työntekijöille aina traumaattinen kokemus, johtuipa se sitten talouskriisistä tai yritysten yhdistymisestä, ja alueellisesti sen vaikutukset voivat olla hyvin syväkävyyksiä. Kaikkialla Euroopassa yritykset ovat kuitenkin ponnistelleet merkittävästi työpaikkojen menetyksestä aiheutuvien vaikutusten lieventämiseksi. Usein tätä työtä on tehty yhdessä työntekijöiden edustajien ja julkishallinnon viranomaisten kanssa. Työntekijöitä on autettu kouluttautumaan uudelleen tai etsimään uutta työtä, ja heitä on neuvottu siinä, millä tavoin pitkän aikavälin tavoitteet parhaiten saavutetaan. Vuoden 2009 aikana Eurofound perehtyi huolellisesti muutamiin rakennemuutostapauksiin saadakseen selville, millaisia ovat rakennemuutukseen liittyvät hyvät käytännöt siitä riippumatta, johtuiko rakennemuutos tämänhetkisestä kriisistä vai ei. Tarkastelu osoitti, että neuvonnan tarjoaminen on keskeinen tekijä työpaikan menetyksen vaikutusten lieventämisessä. Parhaissa tapausesimerkeissä yhteistoiminnallinen neuvonta on rakennettu osaksi yrityksen toimintatapoja ja se on luonteeltaan jatkuvaa, silloinkin, kun kyse ei ole rakennemuutuksesta.

Erästä toisesta tutkimuksesta kävi ilmi, että Ruotsissa ja Belgiassa työmarkkinaosapuolten välinen kumppanuus on ollut keskeinen tekijä rakennemuutuksen kielteisten seurausten lieventämisessä: on perustettu erityisiä työmarkkinaosapuolista koostuvia ryhmiä, joiden tehtävänä on parantaa irtisanottujen työntekijöiden mahdollisuuksia

siirtyä uusiin ja laadukkaisiin työpaikkoihin. Viimeksi kuluneen vuosikymmenen aikana Ruotsin irtisanomisiin liittyvästä tuesta ja neuvonannosta vastaava neuvosto (Trygghetsrådet, TRR) on tarjonnut tukea työpaikan löytämiseen tai uuden uran aloittamiseen miltei 160 000 toimihenkilölle 20 000 yrityksessä. Lisäksi tämän ohjelman tavoitteena on varmistaa, että osallistuja saa 70 prosenttia aikaisemmasta palkastaan. Keskeisenä syynä ohjelman onnistumiselle on pidetty sitä, että ammattijärjestöt ja työntekijäjärjestöt osallistuvat yhdessä uuden työpaikan etsimiseen asiakkaille. Onnistumisaste on 60–70 prosenttia. Prosessi on suhteellisen pitkä: asiakkaan ja koulutuskeskuksen välinen suhde voi kestää jopa viisi vuotta. Belgiassa “uudelleensijoitusyksiköt” ovat onnistuneet tehtävässään samalla tavoin kuin Ruotsin TRR. Yksikkö perustetaan tietyn rakenneuudistuksen vuoksi, ja sen kolmikantainen yhteenliittymä, joka koostuu ammattijärjestöjen, työnantajien ja julkisen työvoimapalveluiden edustajista, hallinnoi talousarviota.

Espanjassa ja Italiassa työmarkkinaosapuolista koostuvilla rakenteilla on erilainen tehtävä. Ne pyrkivät ennakoimaan muutoksen, ennen kuin yrityksissä toteutetaan rakenneuudistuksia ja irtisanomisia. Käytettävissä ei kuitenkaan ole esimerkkejä malleista, joiden avulla työpaikan menetykset pyritään pitämään mahdollisimman vähäisinä ja joiden avulla niitä käsiteltäisiin rakentavasti.

Lue lisää: *ERM case studies: Good practice in company restructuring sekä EMCC case studies – Joint social partner structures and restructuring: Comparing national approaches*

Useissa jäsenvaltioissa on otettu käyttöön yrityksille tarkoitettuja kannustimia (tai jo olemassa olevien ohjelmien vaikutusala on laajennettu), joiden avulla ne voivat luoda uusia työpaikkoja. Työnantajille etua koituu työvoimakustannusten alenemisesta (edellä kuvatun mukaisesti), tai ne saavat palkkatukea uusien työntekijöiden palkkaamiseen. Tämä tarkoittaa sitä, että työtön henkilö voidaan auttaa takaisin työmarkkinoille ja yrityksillä on käytössään niin paljon työvoimaa kuin ne tarvitsevat talouden tulevaa nousukautta varten.

Työttömyyden vaikutusten lieventäminen pitkällä aikavälillä

Aikaisemmista taantumista saatu kokemus on osoittanut, että työllisyystilanne alkaa heikentyä vasta jonkin aikaa tuottavuuden pienenemisen jälkeen, minkä vuoksi työllisyyden voidaan odottaa heikentyvän edelleen kenties neljän tai viiden seuraavan vuoden ajan. On siis selvää, että työllisyyden ylläpitämiseen ja työpaikkojen luomiseen tarkoitettua julkista tukea on jatkettava talouden vakauttamisen ajan. Monet jäsenvaltiot ovat sopeuttaneet työttömien taloudellisen tukemisen mallejaan vallitseviin olosuhteisiin: esimerkiksi työttömyysetuuksien saamisen perusteita on höllennetty. Myös lapsilisillä, asumistuilla ja opintotuilla voidaan auttaa työmarkkinoilta taantumana vuoksi pois joutuneita henkilöitä. Monissa jäsenvaltioissa yksi tärkeimmistä haasteista onkin löytää riittävä tasapaino yksilöiden ja yritysten tukemisen ja valtion talousarvion kuormittamisen välillä.

152 443

painettua julkaisua
jaettiin; sähköisiä
julkaisuja oli
paljon enemmän

Ammattitaidon parantaminen tulevaa nousukautta varten – koulutuksen tukeminen jäsenvaltioissa

Taantuman aikana monet hallitukset ovat tukeneet yritysten työntekijöilleen tarjoamia koulutustoimia. Tukemisen tarkoituksena on motivoida yrityksiä järjestämään lisää koulutusta. Hallitukset ovat tukeneet yrityksiä tarjoamalla niille neuvontaa ja ohjausta esimerkiksi siinä, miten yrityksen sisäinen koulutus järjestetään tai miten sopivin palveluntarjoaja löydetään yrityksen ulkopuolelta. Esimerkiksi Yhdistyneen kuningaskunnan “Train to Gain” -ohjelma on kaikenkokoisille yrityksille ja kaikille toimialoille tarkoitettu hallituksen palvelu, joka tarjoaa neuvontaa työntekijöiden ammattitaidon lisäämisessä. Tammikuussa 2009 aloitetta laajennettiin kattamaan myös lyhytaikainen koulutus sellaisille aloille, joita voidaan hyödyntää liiketoiminnassa nopeasti, kuten esimerkiksi kassavirran hallinta tai liiketoiminnan kehittämisen tekniikat. Monissa tapauksissa julkinen koulutustuki on liitetty lyhennettyyn työaikaan. Itävallassa, Puolassa, Saksassa ja Tšekissä työnantajat saavat koulutustukea, joka kattaa 25–80 prosenttia kustannuksista, mikäli ne tarjoavat työntekijöille koulutusta lyhennetyn työajan ulkopuolisina tunteina. Muita tukitoimia ovat erilaiset neuvonta- ja ohjauspalvelut, jotka olisivat muutoin vain työttömien käytettävissä, ja rahallinen tuki koulutus- tai henkilöstökustannuksiin.

Koulutukseen varattujen määrärahojen säilymiseksi tai lisäämiseksi tarvitaan kohdennettuja toimenpiteitä: Yhdistyneessä kuningaskunnassa tehdyn tutkimuksen mukaan 44 prosenttia yrityksistä vähensi koulutukseen varattuja määrärahoja talouskriisin vuoksi. Vastatoimena koulutukseen varattujen määrärahojen riittämättömyyden riskille Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus on perustanut rahaston, jonka avulla varmistetaan, että jokainen vuoden työttömänä ollut alle 25-vuotias saa joko koulutusta tai tuetun työpaikan.

Lue lisää julkaisuista *Restructuring in recession – ERM report 2009, Sink or swim – recession and recovery in Europe* ja *Social dialogue and the recession*.

TAANTUMAN KIRVOITTAMA TYÖMARKKINAOSAPUOLTEN VÄLINEN VUOROPUHELU

Yhteistyöllä ulos kriisistä

Taantuman vaikutus työmarkkinaosapuolten väliseen vuoropuheluun on ollut vaihteleva. Tietyissä tapauksissa – ainakin tällä hetkellä – se on saanut työmarkkinaosapuolet toteuttamaan käytännöllisiä ja välittömiä toimenpiteitä yhteistuumiin. Toisissa jäsenvaltioissa hallituksen ja tiettyjen julkisen sektorin ammattijärjestöjen väliset jännitteet ovat johtaneet selkkauksiin. Tämä koskee etenkin niitä jäsenvaltioita, joissa säästötoimenpiteitä on pyritty toteuttamaan valtiontalouden alijäämästä huolimatta.

Kuten edellä on esitetty, erilaiset työajan lyhentämisen mallit ovat monissa tapauksissa perustuneet työnantajien ja ammattijärjestöjen välisiin sopimuksiin. Eurofoundin Euroopan teollisuuden työmarkkinasuhteiden seurantakeskuksen vuonna 2009 tekemän tutkimuksen mukaan työmarkkinaosapuolet ovat neuvotelleet useista myönnytyksistä.

Esimerkiksi Schaeffler Group, IG Metall (Saksan metallityöväen liitto) ja Schaeffler Groupin yritysneuvosto allekirjoittivat 26. toukokuuta 2009 sopimuksen työvoimakustannusten vähentämisestä. Tämän myönnytyksen vastineeksi työntekijät saivat määräaikaisen takuun turvatusta työpaikasta, ja irtisanomisten mahdollisuus suljettiin pois

30. kesäkuuta 2010 saakka sillä ehdolla, että työvoimakustannuksia onnistutaan pienentämään yhdessä sovitulla toimenpiteillä, joihin kuuluivat työajan lyhentäminen, palkkojen sopeuttaminen sekä lyhennetyn työajan käytön jatkaminen. Yrityksen johdon mukaan toimenpiteiden piirissä oli 220 000 työpaikkaa, jotka on saatu säilytettyä – ainakin lyhyellä aikavälillä.

Ruotsissa valmistava teollisuus joutui taantumun vuoksi poikkeuksellisten haasteiden eteen, ja sikäläinen metallityöväen liitto (IF Metall) ja työnantajajärjestöt pääsivät maaliskuussa 2009 sopimukseen työajan lyhentämisestä. Sopimuksen mukaan myös palkkoja alennetaan, mutta työntekijät saavat silti vähintään 80 prosenttia normaalista palkastaan. Paikallisten sopimusten avulla varmistetaan, että työntekijät osallistuvat palkattomaan koulutukseen työllistymismahdollisuuksiensa ja ammattitaitonsa parantamiseksi. Alkusyksystä 2009 noin 500 paikallista sopimusta oli allekirjoitettu. Niiden piirissä oli miltei 70 000 työntekijää, ja määrän oletetaan vielä kasvavan.

KOLMIKANTAYHTEISTYÖ

Monissa maissa työmarkkinaosapuolet ja hallitukset ovat luonnostelleet taantumun vaikutusten lieventämiseen tähtäviä toimenpiteitä kolmikantayhteistyön avulla. Virossa maaliskuussa 2009 tehdyssä kolmikantasopimuksessa ehdotettiin elinikäistä oppimista, sosiaaliturvaa ja joustavan työnteon menetelmiä koskevia toimia, joihin kuuluivat esimerkiksi osa-aikatyön ja elinikäisen oppimisen yhdistäminen sekä sosiaaliturva- ja työnhakupalveluiden siirtäminen verkkoon palveluiden parantamiseksi.

135 276

asiakirjaa ladattiin
Eurofoundin
verkkosivustolta (lähes 28
000 asiakirjaa enemmän
kuin vuonna 2008)

Myönnytyksistä neuvottelemisen: palkka vai työpaikka?

Monilla yrityksillä on paineita pienentää kustannuksia merkittävästi, ja työntekijöiden edustajat ja ammattijärjestöt joutuvat epämiellyttävän valinnan eteen: on valittava, hyväksyväkö kustannusten vähentämistä edesauttavat vähemmän suotuisat työehdot vai ottaako riski, että osa työntekijöistä joudutaan irtisanomaan tai että yrityksen toiminta joudutaan siirtämään muualle tai jopa lopettamaan kokonaan. Myönnytyksistä neuvotellessaan työntekijöiden edustajat joutuvat usein hyväksymään palkkojen alentamisen tai jäädyttämisen. Työntekijöiden edustajat voivat joutua sopimaan myös muista tavoista, kuten työajan pidentämisestä ilman että se näkyy palkassa, vastineeksi jonkinlaisesta johdon antamasta lupauksesta, että työpaikat voidaan kuitenkin turvata. Esimerkiksi maailmanlaajuisen jakeluyrityksen TNT:n hollantilaisista tytäryhtiöistä edustava ammattijärjestö DATE sopi palkkojen alentamisesta enintään 15 prosentilla vastineeksi työnantajan antamasta takuusta, jonka avulla irtisanomisten mahdollisuus suljettiin pois kolmen seuraavan vuoden ajaksi. Ammattijärjestöjen mukaan vaihtoehtona olisi ollut vaarantaa 11 000 työpaikkaa erittäin kilpailluilla markkinoilla.

Ammattijärjestöt eivät suinkaan ole aina tyytyväisiä ratkaisuihin, joissa työpaikkojen turvaamisen ehdoksi asetetaan työntekijöiden parempi joustavuus. Palkkojen jäädyttämistä koskeva sopimus SEATin autotehtaalla Martorellissa Espanjassa hyväksyttiin vasta maaliskuussa 2009 sen jälkeen, kun osapuolten kiistojen ratkaisemiseksi tarvittu pitkälliset neuvottelut oli saatu päätökseen. Saksalaisen autonvalmistajan Daimlerin johto ja työntekijöitä edustava yritysneuvosto pääsivät huhtikuussa sopimukseen kattavasta kustannusten vähentämiseen tähtäävästä paketista, jonka avulla arvioidaan saavutettavan noin kahden miljardin euron säästöt. Jotkut yritysneuvoston jäsenet ovat kuitenkin kritisoinet Daimlerin vastapalveluksena tarjoamaa takuuta työpaikan säilymisestä liian rajallisena.

Neuvotellut myönnytykset voivat edistää työllisyyden turvaamista taloudellisesti vaikeina aikoina, mutta työntekijöiden edustajien näkökulmasta siinä voidaan onnistua vain, jos toimia sovelletaan ainoastaan lyhytaikaisesti. Ammattijärjestöjen tärkein tehtävä on työolojen parantaminen, ja myönnytykset ovat omiaan horjuttamaan tähänastisia saavutuksia. Jotta neuvotelluista myönnytyksistä koituisi jotain etua myös työntekijöille, niitä on sovellettava vain tilapäisesti, ja niiden on perustuttava tiettyihin ennakkoehtoihin.

Puolassa hallitus hyväksyi kesäkuussa 2009 kriisinvastaisten toimenpiteiden paketin, jonka työmarkkinaosapuolet olivat laatineet. Toimenpiteet vahvistettiin kahdessa lakiesityksessä. Kriisipaketti, jonka katsottiin herättäneen työmarkkinaosapuolten välisen vuoropuhelun henkiin, sisälsi 13 toimenpidettä, joista esimerkkinä mainittakoon vähimmäispalkan korottaminen, työnteon tukeminen vaihtoehtona irtisanomisille ja työpaikkansa menettäneiden työntekijöiden etuuksien korottaminen.

Belgiassa taas työmarkkinaosapuolet hyväksyivät työntekijöille tarjottavat “ekošekit” osana maan talouden elvyttämissuunnitelmaa ja työntekijöiden ostovoiman säilyttämistä. Ekoškeilla voidaan ostaa ympäristöystävällisiä kulutustavaroita. Kolmikantaisella toimialojen välisellä sopimuksella, joka on osa samaa aloitetta, nostettiin laajalti käytössä olevien lounassetelien arvoa. Työttömyyden kasvun vuoksi Espanjan hallitus puolestaan päätti korottaa tukia ja kehittää toimenpidepaketin työllisyyden parantamiseksi julkisella ja yksityisellä sektorilla. Myös julkisia investointeja infrastruktuuriin ja rakentamiseen lisättiin.

KOLIKON TOINEN PUOLI: TYÖMARKKINASUHTEIDEN ONGELMAT

Koordinoidut työtaistelutoimet ovat olleet ennemminkin poikkeus kuin sääntö talouskriisin aikana. Tämä voi kuvastaa taloudellisen tilanteen vakavuudesta koettua huolta, minkä vuoksi työmarkkinaosapuolet ovat vakuuttuneet siitä, että sopeutuminen ja joustavuus ovat olennaisen tärkeitä kriisistä selviämisen kannalta. General Motorsin (kansainvälisesti) ja vähittäiskauppa Woolworthsin (Yhdistyneessä kuningaskunnassa ja Saksassa) kaltaisten suurten ja tunnettujen yritysten luhistuminen ja siitä seurannut työttömyyden lisääntyminen saattoivat vaikuttaa siihen, että ammattijärjestöt halusivat lähteä työtaistelutoimien sijasta neuvottelun tielle rakenneuudistuksia koskevien ehdotusten osalta.

Vaikka ammattijärjestöt, työnantajajärjestöt ja valtioiden hallitukset ovat tehneet hyvin paljon yhteistyötä talouskriisin aikana, talouden supistumisen jatkuminen ja monien sen torjumiseksi toteutettujen leikkausten laajuus ovat kuitenkin aiheuttaneet protesteja, työtaistelutoimia ja joissakin tapauksissa myös työmarkkinaosapuolten välisen vuoropuhelun lakkaamisen.

Joissakin maissa ammattijärjestöt vastustivat hallituksen kriisinhallintatoimia. Tammikuussa 2009 Liettuassa ammattijärjestöt järjestivät kansallisen protestimielenosoituksen hallituksen politiikkaa vastaan. Samassa kuussa Ranskassa kaikki suurimmat ammattijärjestöt julistivat hallituksen kriisinhallintatoimien vastaisen protestilakon.

Italian ammattijärjestöjen keskusjärjestö CGIL julisti huhtikuussa yleislakon protestiksi sitä vastaan, että hallitus väitti olevansa kyvytön ryhtymään kriisinvastaisiin toimiin. Lakko osoitti, että ammattijärjestöjen välillä oli jännitteitä – CGIL näet vastusti sopimusta, jonka hallitus solmi muiden työmarkkinaosapuolten kanssa työehtosopimusjärjestelmän uusimisesta.

Kreikan yleislakko nosti esiin maan heikkenevän taloustilanteen huhtikuussa, ja ammattijärjestöt protestoivat Kreikan hallituksen rajoittavaa veropolitiikkaa vastaan. Lokakuussa julkisen sektorin ammattijärjestöt julistivat yhden päivän yleislakon julkisen sektorin uutta palkkausjärjestelmää vastaan.

Toukokuussa seitsemän ammattijärjestöä järjesti Luxemburgissa suurmielenosoituksen, jossa vaadittiin työllisyyden turvaamista koskevia takuita ja sitä, että maan sosiaaliturvajärjestelmään kajoamista vältetään.

Liettuassa maan ammattijärjestöjen keskusjärjestö julisti nälkälakon heinäkuussa protestiksi hallituksen aikeille leikata jo valmiiksi pienipalkkaisten julkisen sektorin työntekijöiden palkkoja. Protestit jatkuivat lokakuussa.

Kesällä 2009 Espanjassa työmarkkinaosapuolten välinen vuoropuhelu katsottiin virallisesti keskeytetyksi huolimatta yhteisesti allekirjoitetusta lausunnosta, jossa työmarkkinaosapuolet ja hallitus tunnustivat Espanjan talouden joutuneen kriisiin ja sen seurausten olevan vakavat. Kaikki osapuolet sitoutuivat työmarkkinaosapuolten välisen vuoropuhelun avulla ryhtymään toimiin talouden elpymisen tukemiseksi. Hallitus ja ammattijärjestöt kuitenkin tyrmäsivät työntekijöiden edustajien ehdottamat toimenpiteet eli työnantajan sosiaaliturvamaksujen pienentämisen ja joustavampiin työsopimuksiin siirtymisen.

Lokakuussa Virossa kaksi terveydenhoitoalan työntekijöitä edustavaa ammattijärjestöä osoitti mieltään protestiksi hallituksen suunnitelmille vähentää terveydenhuollon menoja. Ammattijärjestöt perustelivat protestiaan sillä, että palkkojen leikkaaminen johtaisi siihen, että terveydenhoitoalan työntekijät muuttaisivat maasta pois.

Joulukuussa 2009 Irlannin 22 vuotta vanhan työmarkkinajärjestelmän todettiin epäonnistuneen täydellisesti sen jälkeen, kun hallitus ilmoitti, että neuvottelut julkisen sektorin ammattijärjestöjen kanssa menetelmästä, jolla varmistetaan julkisen sektorin palkkojen alentaminen miljardilla eurolla, olivat kariutuneet.

Monikansalliset yritykset ja työehtosopimukset

Vuonna 2009 Eurofound tutki monikansallisten yritysten roolia työehtosopimusten laatimisessa. Koska monikansalliset yritykset ovat suuria työllistäjiä, niiden käytännöt ovat merkittäviä sen ymmärtämiseksi, miten Euroopan erilaiset työehtosopimusjärjestelmät ovat syntyneet: ne painostavat kansallisten työehtosopimusjärjestelmien muuttamiseen, vaativat yritysکوhtaisista sopimuksista neuvottelemisen laajentamista ja haluavat korostaa kilpailukykyä työehtosopimuksia laadittaessa. Lisäksi monikansallisten yritysten kansainvälinen organisaatio ja hallintorakenteet sekä niiden valmius siirtää työpaikkoja rajojen yli vaikuttavat osaltaan työehtosopimusneuvottelujen rakenteeseen, asialistaan ja tuloksiin. Lisäksi monikansalliset yritykset ovat yleensä olleet sellaisten (yleensä yritysکوhtaisten) sopimusten puolestapuhujia, joissa sovitaan erilaisista palkanmaksumalleista ja joustavammista työaikajärjestelyistä. Paikallisissa yhden työnantajan ja henkilöstön välisissä neuvotteluissa valmistusteollisuudessa monikansalliset yritykset vertailevat kustannuksia eri maissa (etenkin pienen kustannustason toimissa Itä-Euroopassa ja Aasiassa). Jos uhkana on tuotannon siirtäminen toiseen maahan, kustannusten pienentämiseen ja joustavuuden lisäämiseen tähtääviä toimia saatetaan vaihtaa lupaukseen tuotannon ja työpaikkojen säilyttämisestä. Lisäksi neuvottelut painottuvat rakenneuudistukseen tietyssä maassa, mikä johtuu näitä uudelleensijoitteluja koskevien huolenaiheiden lisääntymisestä.

Tutkimustuloksia esittelevässä raportissa pohditaan myös tarvetta kehittää maiden välisiä neuvottelumekanismeja, mikäli työehtosopimusneuvottelut pysyvät työmarkkinoiden sääntelyn pääasiallisena keinona. Jos haluat lisää tietoa, lue raportti *Multinational companies and collective bargaining* kokonaisuudessaan.

3

MITEN SE VAIKUTTI SINUUN?

Työolot vuosina 2008–2009

Monien työntekijöiden työaika lyheni vuosina 2008–2009, mutta myös palkkoja alennettiin vastatoimena kysynnän vähenemiseen teollisuudessa. Palkankorotuksia koskevat suuntaukset – jotka olivat varsin tuntuvia monissa maissa – hidastuivat merkittävästi, ja monissa tapauksissa niistä ei jäänyt paljoa jäljelle, koska elinkustannusten kallistuminen ja palkkojen jäädytys tai selvät leikkaukset heikensivät työntekijöiden ostovoimaa. Eurofoundin tutkimuksissa tuotiin esiin monia jatkuvia epäkohtia, joista kärsivät etenkin monet vähän koulutetut tai pimeää työtä tekevät työntekijät tai ne, jotka eivät ole työskentelemaan kansalaisia. Tällaisia epäkohtia ovat tavallista pienempi palkka, suurempi todennäköisyys saada epävarma työpaikka ja yleensä huonommat työolot.

TYÖAIKA

Eurofoundin tehtävänä on tutkia työoloja kaikkialla Euroopassa. Työolot ovat alue, jolla vuosina 2008–2009 tapahtunut kehitys kuvastaa taantumän vaikutusta. Vuodesta 2003 lähtien EIRO on laatinut vuotuisen katsauksen työajan yhteisesti sovitusta kehityksestä Euroopassa. Kussakin vuotuisessa julkaisussa tarkastellaan edeltänyttä vuotta. Working time developments – 2008 -vuosikatsaus julkaistiin vuoden 2009 puolivälin paikkeilla. Katsauksen mukaan työaikamallien kehitys muuttui vuoden 2008 kuluessa. Edellisen vuosikymmenen aikana EU15:ssä työviikon pituus oli lyhentynyt jonkin verran; keskimäärin viikkotyöaika oli vähentynyt 38,6 tunnista 37,9 tuntiin. Myös uusissa jäsenvaltioissa malli oli sama, joskin työaika oli lyhentynyt hieman vähemmän: 39,6 viikkotunnista 39,4 tuntiin vuosina 2003–2008. Huomionarvoista on se, ettei työajan lyheneminen alentanut palkkaa ollenkaan. Vuoden 2008 loppua kohti työajan lyhentämisestä ja palkan alentamisesta tuli talouskriisin syvetessä yhä ajankohtaisempaa: työaika lyhennettiin entisestään ja yleensä myös palkkaa alennettiin, koska yrityksessä alettiin tehdä lyhennettyä työaika ja toteuttaa määräaikaista lomautuksia kysynnän vähenemisen vuoksi.

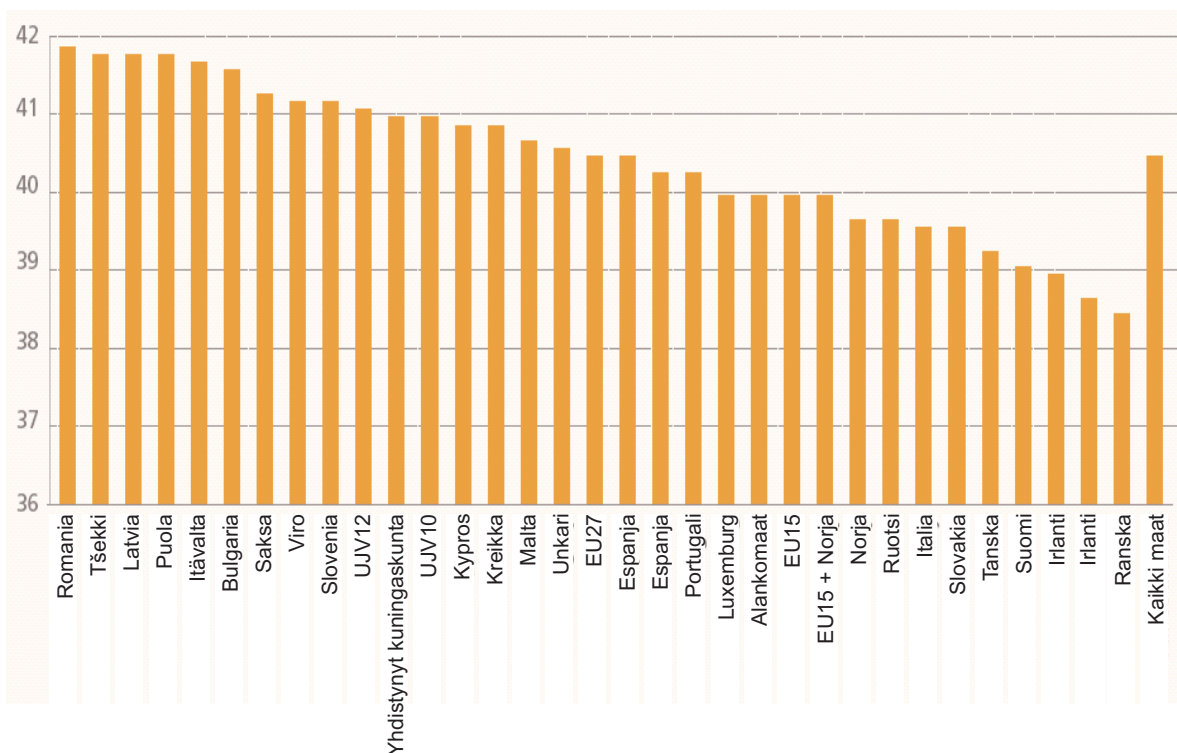
Työajan kehitystä koskeva vuosikatsaus osoitti myös, että työviikon pituudessa oli selvä ero EU15:n ja 12 uuden jäsenvaltion välillä: vain kolmessa EU15-maassa todellinen työviikko oli pitempi kuin EU27:ssä keskimäärin, kun taas 12 uudesta jäsenmaasta kymmenen maan työntekijöiden työviikko oli pitempi kuin EU27:ssä keskimäärin. Pisin työviikko oli Romaniassa, jossa kokopäivätyössä olevat työntekijät työskentelevät keskimäärin 41,8 tuntia viikossa. Sitä vastoin Ranskassa vastaavat työntekijät työskentelevät 38,4 tuntia.

Työaika käsittelevä ECS-tutkimus

Vuoden 2009 ensimmäisen neljänneksen aikana toteutettiin Eurofoundin toisen eurooppalaisen yritystutkimuksen (European Company Survey, ECS 2009) kenttätyövaihe. Ensimmäiset tutkimustulokset saatiin vuoden 2009 lopussa, mutta niitä ei käsitellä tässä vuosikirjassa, koska valtaosa tiivistelmäraportin ja aineiston jatkokäytöstä seuranneiden analyysien tuloksista saatiin käyttöön vasta vuonna 2010. Euroopan-laajuisen yritystutkimuksen löydökset valaisivat työaika ja joustavuutta koskevia strategioita, erilaisia palkkaus- ja tulospalkkausmalleja sekä työmarkkinaosapuolten välistä vuoropuhelua ja henkilöstöresursseja koskevia käytäntöjä eurooppalaisissa yrityksissä. Tutkimusta varten haastateltiin yli 27 000 yrityksen henkilöstöjohtajia ja mahdollisuuksien mukaan myös työntekijöiden edustajia 30 maassa: Euroopan unionin 27 jäsenvaltiossa, Kroatianssa, Turkissa ja entisen Jugoslavian tasavallassa Makedoniassa.

Merkittävimmät erot koskivat palkallista vuosilomaa: ruotsalaisilla työntekijöillä palkallisia lomapäiviä on eniten eli 33 päivää vuodessa. Sen sijaan Virossa työntekijöillä on vain 20 päivää vuosilomaa. Uusien ja vanhojen jäsenmaiden ero näkyi siis myös tässä.

Kuva 4: Kokoaikatyössä olevien työntekijöiden pääasiallisen työn keskimääräinen viikkotyöaika, 2008

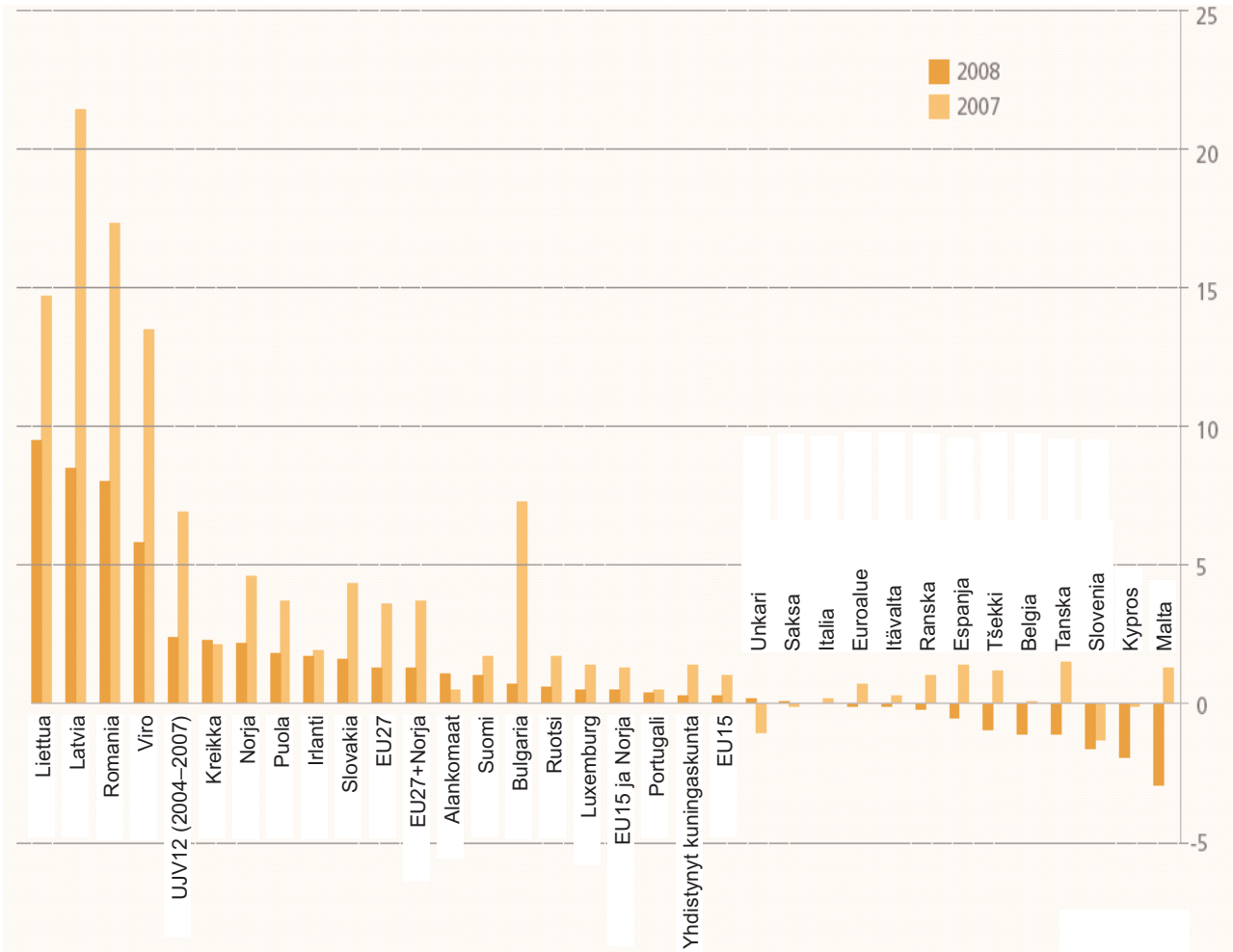

Huomio: Tässä kuvassa on yhtenäistettyjä Eurostatin tietoja kokoaikatyössä olevien työntekijöiden päätyön keskimääräisestä viikkotyöajasta. Tiedot perustuvat Eurostatin työvoimatutkimukseen vuoden 2008 kolmannelta neljännekseltä. Työaikaan kuuluvat kaikki työtunnit ja palkalliset ja palkattomat ylityötunnit.

PALKKA

Eurofoundin palkkakehitystä koskevia vuosikatsauksia on tehty vuodesta 2003 alkaen, joten kussakin vuosikatsauksessa voidaan vertailla suuntauksia myös pitemmällä aikavälillä. Uusimmassa katsauksessa nimeltä Pay developments – 2008 palkkakehityksessä havaittiin tuntuja eroja vuosien 2008 ja 2007 välillä. Kumpanakin vuotena kaikissa EU27-maissa (ja Norjassa, joka on mukana tutkimuksessa) kollektiivisesti sovittuja keskipalkkoja korotettiin. Inflaation jyrkkä nousu aiheutti kuitenkin sen, että kollektiivisesti sovittu palkankorotus, joka oli 3,6 prosenttia vuonna 2007, väheni 1,3 prosenttiin vuonna 2008. Lisäksi tämä huomattavasti alhaisempi keskiarvo tarkoitti reaali-palkan pienenemistä monissa maissa. Vuonna 2007 reaali-palkka oli pienentynyt vain kolmessa maassa, ja vuonna 2008 inflaatio tasoitti tai söi nimelliset palkankorotukset kymmenessä jäsenmaassa. Niissä maissa, joissa reaali-palkkoja korotettiin edelleen (eniten Liettuassa, Latviassa, Romaniassa ja Virossa), vuoden 2008 korotukset olivat kuitenkin tuntuvasti pienemmät kuin vuonna 2007.

Kuva 5: Työehtosopimusten mukaiset keskimääräiset inflaatiokorjatut palkankorotukset, 2007–2008 (%)

Lähde: EIRO

Raportissa myös todettiin, että sukupuolten välinen palkkakuilu oli edelleen olemassa, ja kaikkialla Euroopassa naiset ansaitsivat vuonna 2008 keskimäärin 16,6 prosenttia vähemmän kuin miehet huolimatta siitä, että Euroopan työehtosopimukset ovat ehdottoman sukupuolineutraaleja. EU15:ssä kuilu on kaventunut tasaisesti 20 prosentista (vuosi 2001) 15 prosenttiin vuonna 2008. Kahdessatoista uudessa jäsenmaassa palkkaero on suurempi, 18,6 prosenttia. Nämä erot kuvastavat kuitenkin yksittäisten jäsenvaltioiden välillä piileviä suuria eroja. Sukupuolten välinen palkkakuilu oli pienin Italiassa, noin neljä prosenttia, ja suurin Virossa, hieman yli 30 prosenttia. Vaikuttaa siltä, että sukupuolten välisen palkkakuilun pääasiallinen syy on se, että tietyt alat ovat naisvaltaisia. Tällaisia aloja ovat toimistotyöt sekä opetus- ja hoitoala. Maissa, joissa urajärjestelmiä säännellään tiukemmin ja joissa esimerkiksi työntekijän valintaa ja ylenemistä ohjaavat työehtosopimukset, kuten esimerkiksi julkisella sektorilla, naisten asema vaikuttaa olevan suotuisampi ja heidän urakehityksensä miesten urakehityksen kaltaista.

Ensi vuonna ilmestytävä palkkakehityksen vuosikatsaus, jossa tarkastellaan palkkauksen virstanpylväitä vuonna 2009, kertoo varmasti aivan erilaisesta tilanteesta. Kuten julkaisussa *Industrial relations developments in Europe 2008* mainitaan, paineita palkkojen jäädyttämiseen alkoi syntyä jo vuonna 2008, ellei aiemminkin. Belgiassa

työmarkkinaosapuolet allekirjoittivat vuosiksi 2009–2010 toimialojen välisen sopimuksen, jossa talouskriisi pyrittiin ottamaan huomioon esimerkiksi rajoittamalla vuotuisen nettopalkan korotuksia ja suojaamalla työntekijöiden ostovoimaa ottamalla käyttöön julkisen liikenteen tukia ja lounaseteleitä. Espanjalaiset työnantajat alkoivat pohtia palkkojen jäädyttämistä vuonna 2009, ja vaikeuksissa oleville yrityksille annettiin enemmän joustovaraa palkkasopimuksista pois jättäytymiseen. Virossa julkisen sektorin palkat jäädytettiin vuodeksi 2009.

Eurofoundin Euroopan teollisuuden työmarkkinasuhteiden seurantakeskuksen vuonna 2009 keräämän näytön perusteella palkkoja on jäädytetty merkittävässä määrin. Esimerkiksi toukokuussa Irlannin keskeisimmän työnantajajärjestön tekemä tutkimus osoitti, että valtaosa yrityksistä oli päättänyt jäädyttää palkat. Yhdistyneessä kuningaskunnassa tehty tutkimus, joka julkaistiin toukokuussa ja kesäkuussa, antoi viitteitä siitä, että yli neljänneksessä Yhdistyneessä kuningaskunnassa siihen saakka tehdyistä palkkasopimuksista tuloksena oli palkkojen jäädyttäminen, ja yli puolet Yhdistyneen kuningaskunnan työntekijöistä oli joutunut alentamaan palkkaansa, lyhentämään työaikaansa tai menettänyt muita etuuksia taantuman alkamisen jälkeen. Latviassa toteutettiin laajamittaiset palkkojen ja sosiaalietuuksien leikkaukset heinäkuusta 2009 eteenpäin. Tämä kohdistui erityisesti julkisen sektorin palkkoihin.

Työolot työmarkkinoiden reuna-alueilla

On selvää, että työolot vaihtelevat hyvin paljon. Työntekijän tehtävä ja toimiala vaikuttavat merkittävästi esimerkiksi työaikaan, palkkukseen ja urakehitysmahdollisuuksiin. Eurofoundin vuonna 2009 julkaistussa tutkimuksessa tarkasteltiin niitä työoloja, joita työmarkkinoiden reuna-alueilla työskentelevät kohtaavat; erityisesti tämä koskee vähän koulutettuja työntekijöitä, pimeän työn tekijöitä ja vierastyövoimaa.

114 miljoonaa

Euroopan kansalaista tavoitettiin Eurofoundin mediaohjelmien avulla

Valokeilassa Turkin työllisyystilanne

Turkissa eletään selvästi keskellä siirtymävaihetta maatalousyhteiskunnasta palveluyhteiskuntaan, kuten Eurofoundin tutkimuksessa kuvattiin vuonna 2009.

Kun Euroopan unioni valmistautuu seuraavaan uusien jäsenvaltioiden liittymiskierrokseen, Eurofound on ottanut seuraavat ehdokasvaltiot mukaan tutkimusalueeseensa. Vuonna 2009 tutkimuksessa tarkasteltiin työmarkkinatilannetta Turkissa. Toukokuussa julkaistiin raportti nimeltä *Quality of work and employment, industrial relations and restructuring in Turkey*. Tutkimuksessa havaittiin, että epävirallinen talous on Turkissa edelleen hyvin tärkeä; sen osuus kaikista työpaikoista on miltei 50 prosenttia. Vuosikymmenen alkuun mennessä Turkissa ei ollut selvää työsuhdeturvalainsäädäntöä tai työttömyyskorvausjärjestelmää. Lisäksi tutkimus osoitti, että naisten osuus työvoimasta on pienentynyt hieman vuodesta 2000 lähtien. Kaupungeissa työskentelevät naiset vaikuttavat olevan paremmin koulutettuja kuin miehet, mutta maaseutualueilla tilanne on päinvastainen.

Valtavasti mahdollisuuksia vähän koulutetuille työntekijöille

Ne työntekijät, joilla on vain perustason koulutus (alempi kuin ylempi toisen asteen koulutus), kohtaavat työmarkkinoilla monenlaisia ammattitaidon kehittämiseen ja mahdollisuuksiin liittyviä esteitä. Työmarkkinaosapuolet voisivat helpottaa näiden työntekijöiden urakehitystä sopimalla siitä, että työssä hankitut taidot voidaan hyväksyä siinä missä muodollisessa koulutuksessa hankitutkin. Tämä on yksi Eurofoundin loppuvuodesta 2009 julkaistun tutkimuksen – *Low-qualified workers in Europe* – keskeisistä päätelmistä.

Raportissa mainittiin kolme keskeistä syytä, joiden vuoksi nämä työntekijät ovat muita heikommassa asemassa. Ensinnäkin heillä on muita heikommalla mahdollisuudella saada työpaikka – heidän työttömyysasteensa on yli kaksinkertainen korkeammin koulutettuihin nähden. Vuonna 2007 vähemmän kuin ylempään toisen asteen koulutuksen suorittaneiden henkilöiden työttömyysaste oli lähes kaksinkertainen tätä korkeammin koulutettuihin nähden. Ylivoimainen enemmistö vähän koulutetuista työttömistä ei kuitenkaan edes etsi töitä: he ovat pikemminkin taloudellisesti passiivisia kuin työttömiä. Itse asiassa vain noin neljännes 25–49-vuotiaista eurooppalaisista, jotka eivät ole töissä, on kirjattu työttömiksi. Vähän koulutetuilla työttömällä työntekijöillä on muita suurempi pitkäaikaistyöttömyyden riski. Joissakin maissa tämä on marginaalinen ilmiö, toisissa maissa taas huomattavasti yleisempi. Esimerkiksi Slovakiassa vuonna 2007 yli 90 prosenttia vähän koulutetuista työttömistä oli ollut ilman työtä vähintään vuoden.

Vähän koulutetut työntekijät tekevät todennäköisemmin ruumiillista työtä tai työtä, joka ei edellytä erityistä ammattitaitoa: vuonna 2007 miltei kolme neljänestä vähän koulutetuista työssä olevista 25–49-vuotiaista miehistä teki ruumiillista työtä. Näiden työntekijöiden työsopimukset ovat luultavimmin muita kuin vakiosopimuksia. Työstä maksetaan myös pientä palkkaa, ja todennäköisyys, että työntekijät saisivat koulutusta, on alle puolet pienempi kuin korkeammin koulutettujen kohdalla. Lisäksi tutkimus osoitti, että jopa sellaisten töiden osalta, jotka eivät edellytä erityistä ammattitaitoa, näillä työntekijöillä on kasvava riski joutua korkeammin koulutettujen työntekijöiden syrjäyttämäksi. Olemassa olevien toimintaperiaatteiden avulla pyritään varmistamaan, että yhä vähemmän ihmisiä putoaisi koulutusjärjestelmän ulkopuolelle. Yhtä tärkeänä raportissa pidetään kuitenkin sitä, että vähän koulutetut työntekijät pääsevät työmarkkinoille ja löytävät varman ja asiallisen työpaikan. Harjoittelupaikat ovat osoittautuneet tehokkaaksi tavaksi saada vähän koulutetut henkilöt työmarkkinoille.

Pimeä työ

Vuonna 2009 Itävallassa tulee voimaan uusi laki, joka koskee työntekijöiden rekisteröintiä ja alihankkijayrityksiä työllistävien rakennusyritysten velvollisuuksia. Lain tarkoituksena on ehkäistä pimeän työvoiman käyttöä Itävallassa etenkin rakennusalalla, sillä tähänastiset toimenpiteet ovat osoittautuneet pitkälti tehottomiksi käytäntöjen muuttamisessa. Pimeä työ – työnteko sinänsä on laillista, mutta siitä ei ilmoiteta veroviranomaisille – on vaikuttanut julkiseen talouteen hyvin haitallisesti ja se on ongelma kaikissa 27 jäsenvaltiossa. Valitettavasti vain harvoin käy niin, että jäsenvaltiot ottaisivat oppia toisiltaan siinä, miten pimeää työtä tulee käsitellä. Yksi keino vastavuoroisen oppimisen edistämiseen olisi eräänlainen tietopankki, jossa voitaisiin esitellä tehokkaiksi osoittautuneita toimenpiteitä. Tällaista apuvälinettä ei kuitenkaan toistaiseksi ole. Eurofoundin tutkimuksen oli määrä aloittaa tämän puutteen poistaminen tarkastelemalla Euroopan unionissa toteutettujen toimien vaikutusta ja arvioimalla niiden siirrettävyyttä toisiin maihin. Itävallan esimerkin kaltaisista tapaustutkimuksista koostuva tietokanta saatiin verkkoon vuonna 2009. Tietokannassa on myös raportti, jossa arvioidaan sitä, millaisia pimeää työtä koskevien, asenteiden muuttamiseen ja työllistämisestä ilmoittamatta jättämiseen houkuttelevien kannustimien vähentämiseen tähtääviä toimia jäsenvaltioissa on tällä hetkellä. Tietokannassa esitellään joitakin hyväksytyistä toimintatavoista, joihin sisältyy varoittavia toimia, ehkäiseviä toimia, toimintamalleja, joilla pyritään tekemään pimeästä työstä laillista, sekä kampanjoita, joiden avulla pyritään lisäämään verolainsäädäntöä noudattavien yritysten ja työntekijöiden määrää. Viime vuosina toimenpiteiden luonne onkin muuttunut rankaisevista “kepeistä” sallivimpiin “porkkanoihin”. Raportissa korostetaan sitä, että pimeän työn tekeminen

vaihtelee Euroopan unionissa. Eroja on siinä, millaisia töitä tehdään pimeästi, millä toimialoilla sitä tehdään ja mitkä ovat siihen johtavat syyt. Tämän johdosta raportissa todetaan, että poliittiset toimet on räätälöitävä kunkin maan tai alueen erityisoloihin sopiviksi.

Lisää tietoa saa raportista nimeltä *Tackling undeclared work in the European Union* tai tutkimalla tapaustietokantaa.

Vierastyövoiman työllisyyden edistäminen

Eurofoundin tutkimuksessa, jonka tulokset julkaistiin vuonna 2009, havaittiin, että maahanmuuttajatyöntekijöitä syrjitään työmarkkinoilla siten, että he joutuvat tekemään pienipalkkaista ja epävarmaa työtä, joka ei vaadi erityistä ammattitaitoa. He saavat todennäköisesti määräaikaista työtä, ovat ylikoulutettuja saamaansa työhön nähden (osittain siksi, ettei heidän ulkomailla suorittamiaan tutkintoja tunnusteta muissa maissa) ja heillä on vähemmän mahdollisuuksia saada koulutusta. Lisäksi vierastyöläiset saattavat joutua suoran syrjinnän kohteeksi. Tämän kaiken johdosta heillä on muita heikommät mahdollisuudet siirtyä parempiin töihin tai edetä urallaan. Jäsenvaltiot ja työmarkkinaosapuolet ovat tunnustaneet tämän ja ryhtyneet toimiin, joilla Euroopan maihin tulevien maahanmuuttajien asemaa työmarkkinoilla voidaan edistää.

700

akateemisessa artikkelissa viitattiin Eurofoundin tutkimuksiin vuosina 2008–2009

Itävalta on yksi esimerkki jäsenvaltiosta, joka on pyrkinyt helpottamaan ulkomaalaisten työntekijöiden tutkintojen tunnustamista. Itävallan maahanmuuttajille ongelma on varsin vaikea, koska tutkintojen tunnustamisjärjestelmä on monimutkainen ja vaativa. Euroopan sosiaalirahaston tuella on käynnistetty joukko aloitteita, joiden avulla edistetään maahanmuuttajien neuvontaa ja tukemista, jotta he saavat tutkintonsa muodollisesti tunnustetuiksi. Esimerkiksi maahanmuuttajien neuvontakeskus on laatinut käsikirjan, jossa tutkintojen tunnustamista koskevat vaatimukset ja niiden täyttämisen ehdot on esitetty selkeästi.

Isäntämaan kielen oppiminen on ratkaisevaa työmarkkinoille paremmin sijoittumisen kannalta. Monien jäsenvaltioiden hallitukset, kansalaisjärjestöt ja yritykset ovat alkaneet järjestää kielikursseja maahanmuuttajien työllistymistä tukevan työmarkkinapolitiikan luomisen ensi vaiheena. Tanskassa kaikille maahanmuuttajille, ei pelkästään vierastyöläisille, tarjotaan tanskan kielen kurseja jopa kolmen vuoden ajan. Saksa on ottanut askeleen pidemmälle ja järjestää kaikille vierastyöläisille "kotoutumiskursseja". Niitä järjestävät julkiset tai puoliksi yksityiset palveluntarjoajat, ja kurseilla vierastyöläiset voivat hioa saksan kielen taitoaan sekä osallistua Saksan historiaa ja sen poliittista ja oikeudellista järjestelmää käsitteleville oppitunneille.

Mitkä ovat Eurofoundin suosituimmat julkaisut?

Vuonna 2009 kärkisijoilla olivat seuraavat kolme ladattavaa (pdf-muotoista) raporttia:

Toinen
Euroopan
elämänlaatu tutkimus
– yhteenveto

Neljäs
Euroopan
työolotutkimus

Euroopan
työolojen
vuotuinen
katsaus
2008–2009

Työolojen tutkimus Euroopassa

Vuoden 2009 aikana valmisteltiin viidettä Euroopan työolotutkimusta (European Working Conditions Survey, EWCS), jotta kenttätyövaihe päästäisiin aloittamaan vuoden 2010 alussa. Tähän mennessä Eurofound on toteuttanut neljä Euroopan työolotutkimusta vuosina 1991, 1995, 2000–2001 ja 2005. Euroopan työolotutkimus on kehittynyt Euroopan unionissa tapahtuneiden muutosten mukaisesti viimeksi kuluneiden 15 vuoden aikana. Vuonna 1991 tutkimus kattoi vain 12 maata, vuonna 1995 maita oli 15 ja vuonna 2000 niitä oli jo 16 (EU15 ja Norja). Vuoden 2000 tutkimusta laajennettiin vuonna 2001 kattamaan myös kymmenen EU-jäsenyyttä tavoittelevaa ehdokasvaltiota. Neljäs tutkimus, joka tehtiin vuonna 2005, kattoi kaikki 27 EU:n jäsenvaltiota sekä Kroatian, Turkin, Sveitsin ja Norjan. Viides tutkimus käsittää EU:n 27 jäsenvaltiota, kolme ehdokasvaltiota (Turkki, Kroatia ja entisen Jugoslavian tasavalta Makedonia), Kosovon, Bosnia ja Hertsegovinan sekä Albanian. Maita on siis yhteensä 34 ja haastateltuja työntekijöitä pyöreästi 43 000. Viidennen Euroopan työolotutkimuksen ensimmäiset tulokset saadaan käyttöön ennen vuoden 2010 loppua.

Vierastyövoiman mahdollisuuksien puute vaikuttaa kuitenkin olevan marginaalinen aihe jäsenvaltioiden poliittisessa keskustelussa, ja se on myös päätöksentekijöiden tärkeysjärjestyksen häntäpäässä. Ammattijärjestöjen osallisuus vierastyövoiman tukemisessa on myös varsin rajallista. Useimmissa maissa työehtosopimuksissa ei erityisesti käsitellä vierastyöläisten kohtaamia ongelmia.

Koulutus ja opetus ovat ne keskeiset keinot, joilla vierastyöläisten etenemistä työuralla voidaan tukea, mutta useimmiten eniten koulutuksen tarpeessa olevat eivät saa sitä. Koulutusta, neuvontaa ja tukea suunnataan usein koulutetuille vierastyöläisille tai kouluttamattomille työntekijöille suurissa järjestäytyneissä yrityksissä, jotka jo nauttivat jonkinasteisesta suojauksesta. Perinteisillä aloilla, kuten maataloudessa tai rakennusalailla, ammattitaitoa vaatimattomia töitä tekevät vierastyöläiset jäävät tällaisista aloitteista paitsi.

Vain harvassa maassa, esimerkiksi Belgiassa ja Ruotsissa, on pyritty järjestelmällisesti toteuttamaan vierastyöläisiä koskevia laajamittaisia oikeudellisia tukitoimia. Näitä toimia ovat esimerkiksi entistä tarkempi ja selkeämpi syrjinnän kieltävä lainsäädäntö, työpaikan moniarvoisuutta koskevat suunnitelmat, ammattijärjestöjen keinot käynnistää oikeustoimia syrjinnän uhriksi joutuneiden auttamiseksi sekä valituksia seuraavien ja työpaikkakonflikteja sovittelevien virastojen rahoitus.

Alkanut taantuma näkyi myös Eurofoundin vuoden 2009 elämänlaatututkimuksessa. Eurofoundin Euroopan-laajuisen elämänlaatututkimuksen tulokset osoittivat, että meneillään olevat makrotaloudelliset muutokset ovat vaikuttaneet myös ihmisten henkilökohtaiseen elämään. Tutkimuksessa kuvataan myös erilaisten elämäntapojen kirjoa Euroopan unionissa sekä jäsenvaltioiden sisäisiä ja niiden välisiä eroja. Monien ihmisten henkilökohtainen taloudellinen tilanne on muuttunut taantumana vuoksi vaikeaksi, mistä erityisesti jo valmiiksi vähäosaiset ihmiset ovat joutuneet kärsimään. Näyttää siltä, että myös suurempia yhteiskunnallisia muutoksia on tapahtunut: luottamus tulevaisuuteen on yleisesti ottaen heikentynyt, ja on havaittu, että ryhmien väliset jännitteet ovat kasvaneet.

ELÄMÄNLAADUN ARVIOINTI

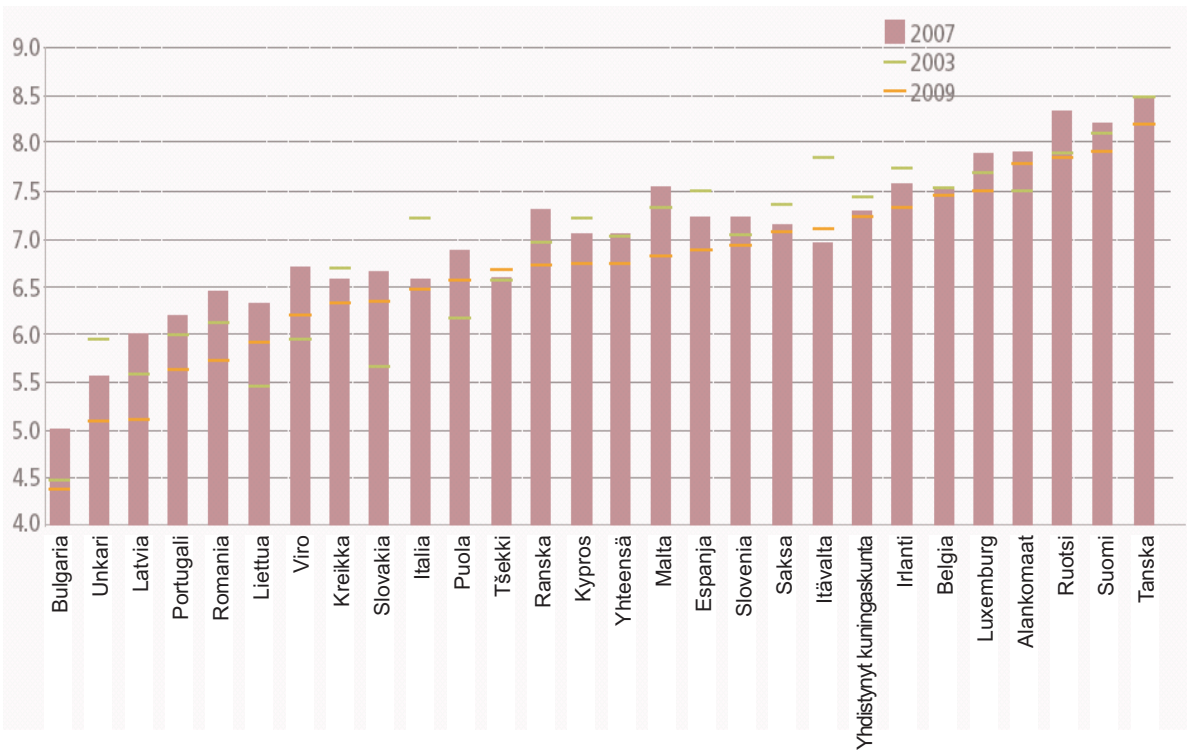
On selvää, että Euroopassa on huomattavan paljon erilaisuutta ja samanlaisuutta jäsenvaltioiden välillä. Uudet jäsenvaltiot olisi helppo lokeroida tiettyyn sosioekonomisen kehityksen luokkaan ja yleensä vauraammat vanhat EU15-jäsenvaltiot toiseen, mutta todellisuus on kuitenkin tätä moninaisempi. Esimerkiksi Maltalla ja Sloveniassa, jotka ovat uusia jäsenvaltioita, on joitakin yhtäläisyyksiä Länsi-Euroopan maiden kanssa, ja Välimeren jäsenvaltioiden eli Kreikan, Italian ja Portugalin kansalaisten näkemyksillä ja kokemuksilla on enemmän yhtymäkohtia joihinkin uusiin jäsenvaltioihin kuin vaikkapa Pohjolan jäsenvaltioihin.

Yleensä ottaen eurooppalaiset ovat tyytyväisiä elämäänsä. Vuoden 2009 tutkimuksessa vastaajilta kysyttiin, kuinka tyytyväisiä he olivat elämäänsä tällä hetkellä. Keskiarvoksi tuli 6,8 pistettä kymmenestä. Tyytyväisyyden määrä kuitenkin vaihtelee tuntuvasti eri yhteiskuntaryhmien välillä: ihmiset, joilla on suuremmat tulot, hyvä terveys, varma työpaikka ja korkeampi koulutus, ovat yleensä ottaen muita tyytyväisempiä elämäänsä. Lisäksi 12 uuden jäsenvaltion kansalaiset ovat huomattavasti vähemmän tyytyväisiä elämäänsä kuin EU15-maiden kansalaiset. Tietyn maan vaurauden (bruttokansantuotteella mitattuna) ja tyytyväisyyden kokemisen välillä on selvä yhteys. Vauraassa Pohjolassa sijaitsevien EU-jäsenvaltioiden eli Ruotsin, Suomen ja Tanskan kansalaiset olivat EU-kansalaisista kaikkein tyytyväisimpiä elämäänsä: kun korkein mahdollinen arvosana oli 10, he antoivat arvosanaksi kahdeksan. Sitä vastoin köyhemmän Bulgarian kansalaiset antoivat arvosanaksi 4,4.

On toki selvää, että bruttokansantuotteen ja tyytyväisyyden välinen suhde ei ole suoraviivainen. EQLS-tutkimuksen viimeisimmän kierroksen aineistosta (kuvio 7) käy ilmi, että Luxemburgin bruttokansantuote on miltei kaksinkertainen Irlantiin nähden, mutta siitä huolimatta näiden maiden kansalaiset antoivat lähes samanlaisen arvion elämäntyytyväisyydestä. Kääntäen taas Bulgarian ja Romanian bruttokansantuote on samankaltainen, mutta Romaniassa elämäntyytyväisyys on huomattavasti Bulgariaa korkeampi. Näyttää siltä, että kun maa on riittävän vauras voidakseen taata perustarpeiden täyttämisen, muut asiat alkavat vaikuttaa ihmisten hyvinvointiin.

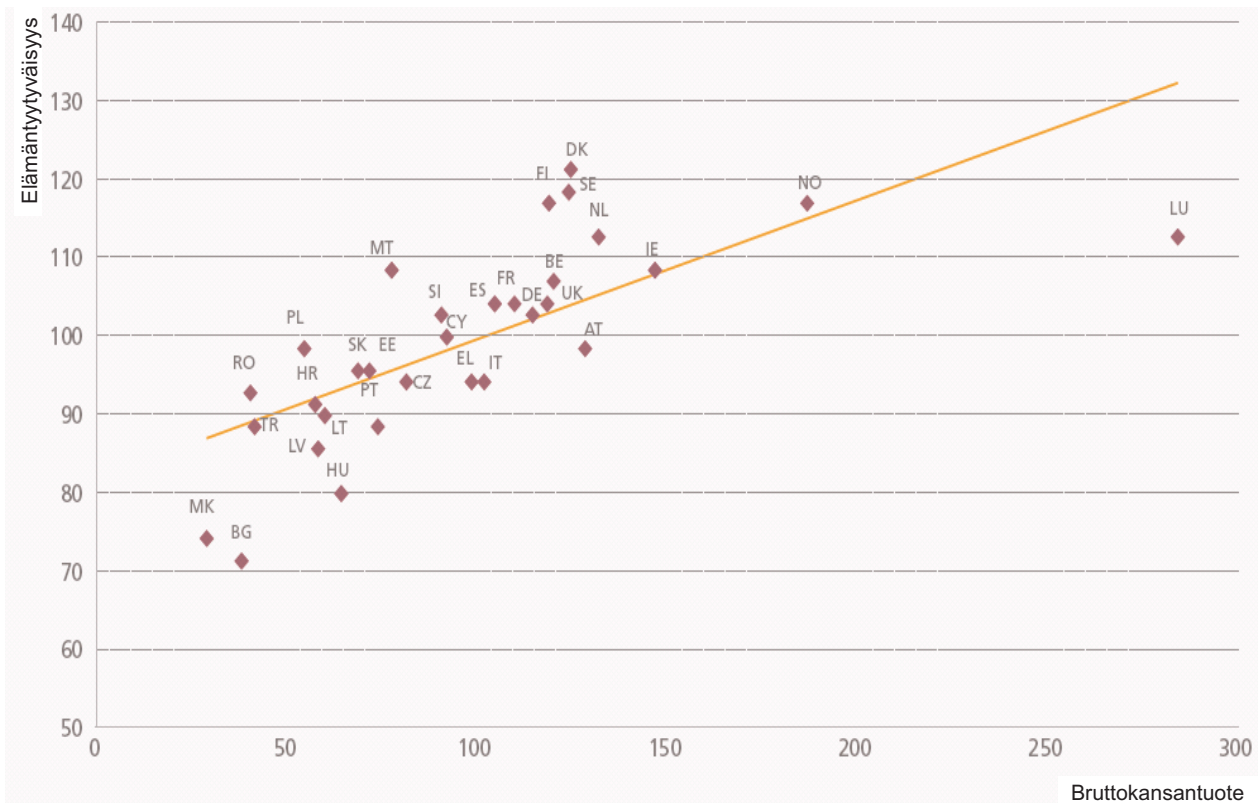
Tulotaso vaikuttaa kuitenkin ihmisten käsityksiin tyytyväisyydestä: lähestulkoon kaikissa maissa vauraimmat ihmiset ovat tyytyväisimpiä ja köyhimmät vähiten tyytyväisiä. Lisäksi ihmisen kokema tyytyväisyys liittyy myös kotimaan vaurauteen. Esimerkiksi rikkaissa maissa kaikkien tuloryhmien henkilöt ovat tyytyväisempiä kuin köyhien maiden asukkaat. Näin ollen siis esimerkiksi Tanskan vähiten ansaitsevaan 25 prosentin ryhmään kuuluvat henkilöt ovat todennäköisesti kuitenkin tyytyväisempiä elämäänsä kuin Bulgarian kaikkein eniten ansaitsevien ryhmään, jonka osuus on 25 prosenttia väestöstä, kuuluvat henkilöt.

Kuva 6: Elämäntyytyväisyys 2003–2007–2009

Lähde: EQLS 2007

Kuva 7: Bruttokansantuote ja elämäntyytyväisyys maittäin

Lähde: Bruttokansantuote: Eurostat; elämäntyytyväisyys: EQLS 2007

Kysymys 29: Kuinka tyytyväinen olet elämääsi tällä hetkellä kaikki asiat huomioon ottaen? Vastaa asteikolla 1–10; 1 tarkoittaa hyvin tyytymättömyyttä ja 10 hyvin tyytyväistä. Sekä bruttokansantuotetta että elämäntyytyväisyyttä koskevat tiedot ovat suhteellisia (EU = 100)

Kuten edellä on esitetty, elämänlaatuun vaikuttavat tekijät ovat hyvin moninaisia. Yksi kaikkein tärkein yleistä tyytyväisyyden tunnetta varmistava tekijä vaikuttaa olevan tyytyväisyys omaan elintasoon. Tämä pitää paikkansa kaikkialla Euroopassa, mutta erityisesti näin on uusissa jäsenvaltioissa. Tämä kuvastaa sitä, että näissä maissa monien ihmisten on vaikeaa ylläpitää kunnollista elintaso.

Syyskuussa ajantasaistettujen tutkimustulosten mukaan monet elämänlaatuun vaikuttaneet tekijät ovat heikentyneet etenkin niissä maissa, jotka ovat kärsineet eniten tämänhetkisen taantumien aiheuttamasta työttömyydestä.

EQLS-tutkimuksessa käytettiin oman aineiston lisäksi myös EU-tilastoja kansalaisten aineellisen hyvinvoinnin arviointiin Euroopan unionissa. Tutkimuksen tavoitteena oli hankkia suurempaa tietoa siitä, miten ihmiset voivat aineelliselta kannalta tarkasteltuna. Vuosina 2007–2009 kansalaisilta kysyttiin, oliko heillä vaikeuksia tulla toimeen.

Näyttää siltä, että niissä jäsenvaltioissa, jotka ovat kärsineet eniten työttömyyden kasvamisesta ja bruttokansantuotteen pienenemisestä taluskriisiin alettua, kotitaloudet kokivat vuonna 2009 suurimpia vastoinkäymisiä ja suurinta puutetta.

Elämän laatu Euroopassa

Sen lisäksi, että Eurofound kartoittaa objektiivista ja tosiasiallista kehitystä Euroopan unionissa ja jäsenvaltioissa rakenneuudistuksen, teollisuuden työmarkkinasuhteiden ja työllistymisen laadun osalta, yksi keskeinen osa Eurofoundin työtä on selvittää eurooppalaisten ajatuksia elämästään, perheestään, yhteisöistään ja työoloistaan.

Euroopan elämänlaatututkimus (*European Quality of Life Survey*, EQLS) on ainutlaatuinen tapa tutkia elämänlaatua ja vertailla sitä koko Euroopan laajuudelta. Tutkimuksen tulokset kuvaavat Euroopan unionissa tapahtuvia yhteiskunta- ja talouspoliittisia muutoksia kahden viimeisimmän laajentumiskierroksen ja taloudellisen laskusuhdanteen aiheuttamien vaikeuksien valossa. Tutkimuksen keskeinen ominaisuus piilee siinä, että se sisältää sekä objektiivisia elementtejä (tutkimuksessa esimerkiksi kysytään ihmisiltä, onko heillä varaa vuotuisen lomamatkaan) että subjektiivisia elementtejä (ihmisiltä kysytään, missä määrin nämä luottavat muihin kansalaisiin). Ensimmäinen tutkimus tehtiin vuonna 2003 ja toinen vuoden 2007 loppupuolella EU:n 27 jäsenvaltiossa, kolmessa ehdokasvaltiossa (Kroatiassa, entisen Jugoslavian tasavallassa Makedoniassa ja Turkissa) sekä Norjassa. Tutkimusta varten haastateltiin yli 35 000:ta vähintään 18-vuotiaasta vastaajaa pääasiassa kasvokkain. Kysely oli suunniteltu 30 minuutin mittaista haastattelua silmällä pitäen, ja se sisälsi laajan kirjon eri elämänalueita. Erityisesti tutkimuksessa painotettiin työllisyyttä, asumista, perhettä, yhteiskunnallista ja poliittista osallistumista, yhteiskunnan laatua ja subjektiivista hyvinvointia. Tutkimuksen tulokset julkaistiin ensin alustavien tulosten yhteenvetona marraskuussa 2008, ja deskriptiivinen tiivistelmäraportti julkaistiin maaliskuussa 2009. Loppuvuoden kuluessa aineistosta tehtiin syvällisempiä analyyseja.

Mikä saa ihmiset onnellisiksi?

Elämäntyytyväisyys on yksi elämänlaatua mittaava tekijä EQLS-tutkimuksessa. Eurofoundin tutkimuksessa kysyttiin myös, miten onnellisia ihmiset kokivat olevansa. Vaikka ensi silmäyksellä onnellisuus ja tyytyväisyys vaikuttavat lähes synonyymeiltä, lähes kauttaaltaan Euroopassa ihmiset ovat tosiasiaa enemmän onnellisia kuin tyytyväisiä. Näiden kahden asian välinen ero on erityisen huomattava matalan tulotason uusissa jäsenvaltioissa ja ehdokasvaltioissa. Tämä viittaa näiden kahden indikaattorin väliseen olennaiseen eroon: onnellisuus on enemmän tunneperäistä ja henkilön elintaso vaikuttaa siihen vähemmän, kun taas tyytyväisyyteen vaikuttavat ennemminkin ulkoiset sosioekonomiset olosuhteet. Vaikka asianmukainen elintaso vaikuttaa kaikkien eurooppalaisten onnellisuuteen, tyydyttävä perhe-elämä ja ystävyysuhteet katsotaan onnellisen elämän tärkeimmiksi perusedellytyksiksi. EU-15-alueella molemmat ovat yhtä tärkeitä, uusissa jäsenvaltioissa sen sijaan tyydyttävää perhe-elämää pidetään huomattavasti tärkeämpänä.

Mikä siis tekee ihmiset onnettomiksi tai tyytymättömiksi? Työttömyys on kenties keskeisin elämänlaatua huonontava tekijä. Tämä tutkimustulos korostaa tässä vuosikirjassa aiemmin kuvattujen, taantumasta johtuvien työpaikkojen häviämisen hillintään tähtäävien poliittisten toimenpiteiden tärkeyttä. Työttömillä henkilöillä on kolminkertainen riski joutua kokemaan onnettomuuden ja tyytymättömyyden (ja vieraantuneisuuden) tunteita työssä oleviin verrattuna. Muita riskiryhmään kuuluvia henkilöitä ovat vähän koulutetut henkilöt, pienituloiset henkilöt, kouluttamattomat työntekijät, yksinhuoltajat ja kroonisista sairauksista kärsivät henkilöt.

Eurooppa pähkinäkuoressa

Perhe

Perheen ja kotitalouksien koko vaihtelee Euroopassa huomattavasti: Tanskassa keskivertotaloudessa oli 2,5 henkilöä vuonna 2007, kun taas Turkissa henkilöitä oli 4,2. Yleisesti ottaen Euroopan pienimmät kotitaloudet sijaitsevat Pohjois-Euroopan maissa ja suurimmat kolmessa ehdokasvaltiossa. Kaiken kaikkiaan 37 prosenttia eurooppalaisista talouksista koostuu pariskunnasta ja lapsista. Neljännes koostuu vain pariskunnasta, ja yhdessä kuudesta taloudesta on vain yksi henkilö. Yhden hengen talouksien osuus on tosin kaksinkertainen yli 65-vuotiaiden osalta.

Asuminen

EU27:ssä 70 prosenttia kansalaisista omistaa oman kotinsa, ja lähes puolella ei ole asuntolainaa. Kahdessatoista uudessa jäsenvaltiossa omistusasunnon omistavien ihmisten osuus on huomattavasti suurempi, keskimäärin 74 prosenttia, ja Romaniassa osuus on suurin (87 prosenttia). Vaikka omistusasunnon omistavien määrä on muuta EU:ta suurempi, se ei kuitenkaan tarkoita laadukkaampaa asumista.

Julkiset palvelut

Millaisen arvosanan eurooppalaiset antavat asuinmaansa julkisille palveluille, kuten julkiselle liikenteelle, koulutukselle ja valtion eläkejärjestelmälle? Vaihtelu yksittäisten palveluiden ja eri maiden osalta on suurta. Kymmenpisteisellä asteikolla EU27-maiden kansalaiset antavat arvosanan 6,4 sekä maansa julkiselle liikenteelle että koulutusjärjestelmälle. Sen sijaan valtion eläkejärjestelmä saa arvosanaksi vain 4,8, mikä kenties kuvastaa laajalle levinnyttä huolta eläkejärjestelmien kestävydestä. Sen sijaan EU15-maiden kansalaiset antavat julkisille palveluilleen paremman arvosanan kuin naapurinsa 12 uudessa jäsenvaltiossa: siinä missä bulgarialaiset antavat koulutusjärjestelmälleen arvosanaksi 4,9, tanskalaiset antavat omalleen 7,6.

Terveys

Euroopan unionissa keskimäärin 24 prosentilla ihmisistä on pitkäaikaisia terveysongelmia tai vammoja. Suomessa noin 39 prosenttia ihmisistä ilmoittaa kroonisesta terveysongelmasta. Italiassa vastaava luku on 13 prosenttia, mutta ero voi johtua kulttuurista tekijöistä ja kansalaisen omasta elämäntilanteesta. Ei liene yllättävää, että kroonisten sairauksien määrä lisääntyy iän myötä. Etenkin näin on 12 uuden jäsenmaan vanhempien naisten kohdalla: yli 56 prosentilla vähintään 65-vuotiaista on pitkäaikaisia terveydellisiä ongelmia.

Maahanmuutto

EU27:ssä miltei puolet tutkimukseen osallistuneista koki, että vierastyöläiset saisivat tulla maahan ja tehdä töitä vain, jos työpaikkoja on saatavana; 29 prosenttia taas halusi rajoittaa omaan maahansa tulevien vierastyöläisten määrää tiukasti, ja seitsemän prosenttia mieluiten kieltäisi ulkomaalaisten työn perässä maahan saapumisen kokonaan. Etenkin maat, joihin on virrannut paljon maahanmuuttajia vuoden 2004 laajenemisen jälkeen, suhtautuvat asiaan painokkaasti: Irlannissa, Kreikassa, Kyproksella, Maltalla ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa 40–50 prosenttia vastaajista halusi rajoittaa maahanmuuttoa tiukasti.

Optimismi

Vuonna 2007 yli kolme neljänestä pohjoisten jäsenvaltioiden kansalaisista sanoi suhtautuvansa tulevaisuuteen optimistisesti. Sitä vastoin kolmessa EU15-maassa (Italiassa, Ranskassa ja Portugalissa) ja neljässä uudessa jäsenvaltiossa (Tšekissä, Bulgariassa, Slovakiassa ja Unkarissa) alle puolet tutkimukseen osallistuneista suhtautui tulevaisuuteen optimistisesti. Itse asiassa Unkarissa oli enemmän niitä ihmisiä, jotka sanoivat suhtautuvansa tulevaisuuteen ennemminkin pessimistisesti kuin optimistisesti.

Omavaraisuus

Niissä kotitalouksissa, joiden tulot eivät riitä kattamaan tarpeita, käytetään vaihtoehtoisia strategioita tilanteen hallitsemiseksi. Ei liene yllättävää, että jonkinasteinen omavaraisuus on yleisempää köyhemmissä maissa: noin puolet kaikista talouksista ehdokasvaltioissa ja 12 uudessa jäsenvaltiossa (paitsi Kyproksella ja Maltalla) tuottavat itse ainakin jonkin verran ruoastaan. Sitä vastoin vain noin yksi talous viidestä toimii niin Belgiassa, Itävallassa ja Saksassa. Vastaavasti 20–30 prosenttia Kroatian ja entisen Jugoslavian tasavallan Makedonian talouksista saman katon alla asuu kolme sukupolvea elinkustannusten säästämiseksi.

Vapaaehtoistyö

Eurooppalaisten osallistuminen vapaaehtois- tai hyväntekeväisyystyöhön palkkatyön ulkopuolella vaihtelee paljon kautta mantereen. Norjassa yli 53 prosenttia kansalaisista sanoi osallistuvansa tällaiseen palkattomaan työhön joskus, mutta Kroatiassa niin teki vain kuusi prosenttia kansalaisista. Vapaaehtoistyö on keskimäärin huomattavasti yleisempää EU15-maissa (etenkin Pohjoismaissa ja Itävallassa) kuin ehdokasvaltioissa, mutta kuva on silti hyvin moniulotteinen: siinä missä miltei 16 prosenttia turkkilaisista tekee vapaaehtoistyötä, Espanjassa niin tekee vain hieman yli seitsemän prosenttia.

Vuoden 2009 loppuun mennessä talous oli supistunut Latviassa, Liettuaissa ja Irlannissa eniten, yli kymmenen prosenttia, ja samoissa maissa sekä Virossa ja Espanjassa työttömyys oli lisääntynyt erittäin paljon. Latvian, Liettuan, Irlannin (ja Kreikan) kotitaloudet ilmoittivat, että toimeentulo oli vaikeutunut tuntuvasti vuosina 2007–2009. Kreikassa 32 prosentilla oli ollut vaikeaa tai hyvin vaikeaa saada rahat riittämään vuonna 2007, ja vuonna 2009 vastaava luku oli 38 prosenttia. Latviassa luku oli 25 prosenttia vuonna 2007, mutta syyskuuhun 2009 mennessä se oli kasvanut 31 prosenttiin. Liettuaissa taas vastaava luku kasvoi 11 prosentista 19 prosenttiin, Irlannissa neljästä prosentista yhdeksään, mikä kuvastaa sitä, että toimeentulovaikeuksien kanssa kamppailevien kotitalouksien määrä oli yli kaksinkertaistunut.

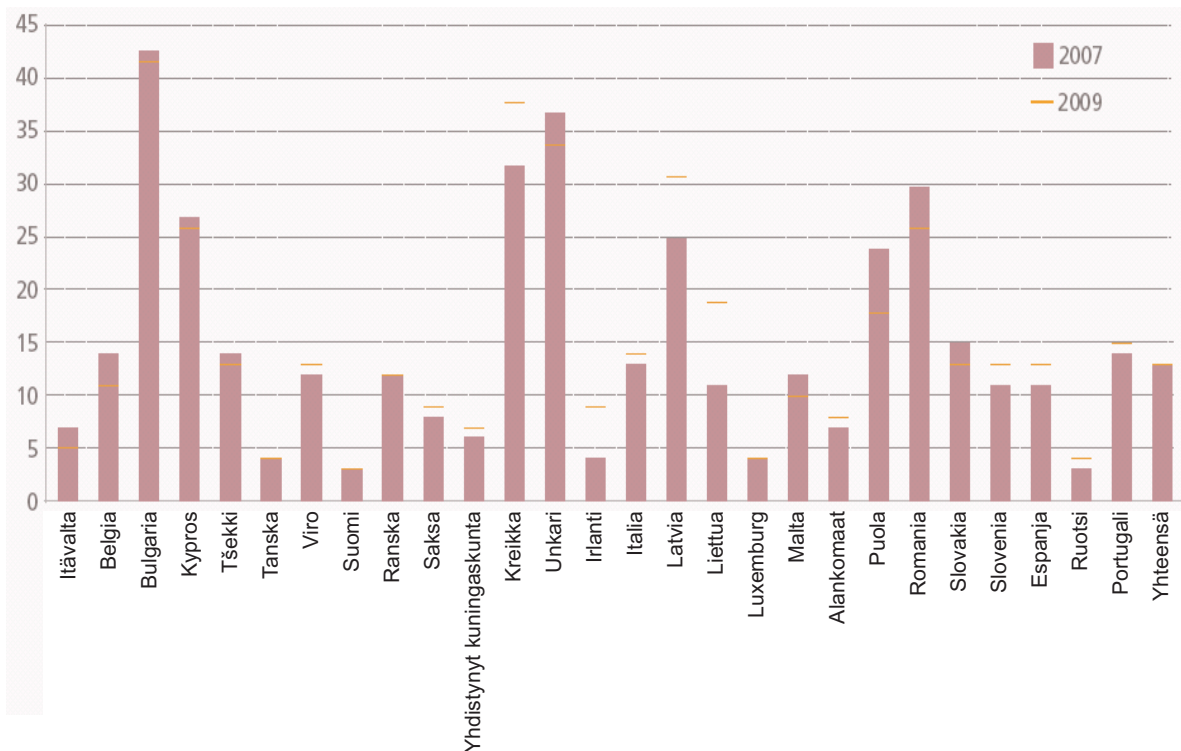
Taantuman vaikutus – miten Eurofound ajantasaisti vuoden 2007 aineistoa

Vuoden 2008 alkanut taantuma muutti monien eurooppalaisten elinoloja huomattavan paljon, ja monet vuoden 2007 tutkimuksen tulokset eivät sen vuoksi olleet mahdollisesti enää ajantasaisia. Koska tutkimuksen tavallinen neljän vuoden mittainen ajanjakso oli liian pitkä vuosien 2008–2009 laskusuhdannetta koskevien tietojen saamiseksi ajoissa, Euroopan komission Eurobarometrin avulla on voitu vertailla keskeisiin kysymyksiin annettuja vastauksia. Näin on saatu näkemyksiä Euroopan kansalaisten tilanteeseen talouskriisin aikana.

Tämän vuoksi Eurofound teki yhteistyötä Euroopan komission oman kansalaisten mielipidettä koskevan Eurobarometri-tutkimuksen kanssa, ja EQLS-tutkimuksen kysymyksiä sisällytettiin syyskuun 2009 Eurobarometri-tutkimukseen. Kun käytettävissä on aineistoa monesta kysymyksestä vuosilta 2003, 2007 ja 2009, suuntauksia voidaan hahmottaa pitemmältä aikaväliltä, ja mikä merkittävintä, tämän avulla saatiin tietoa siitä, miten taantuma vaikuttaa kansalaisiin “ruohonjuuritasolla”.

Joissakin maissa, etenkin Puolassa, tilanne vaikutti kuitenkin paranevan samalla ajanjaksolla. Vuonna 2007 puolalaisista talouksista 24 prosenttia ilmoitti vaikeuksista tulla toimeen, mutta vuonna 2009 luku oli pienentynyt 17 prosenttiin. Romaniassa vastaava luku pieneni 30 prosentista 26 prosenttiin. Slovakiassa luku pieneni 15 prosentista 13 prosenttiin, Belgiassa 14 prosentista 11 prosenttiin ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa seitsemästä kuuteen prosenttiin.

Kuva 8: Toimeentulo-ongelmista kärsivien osuus (%)

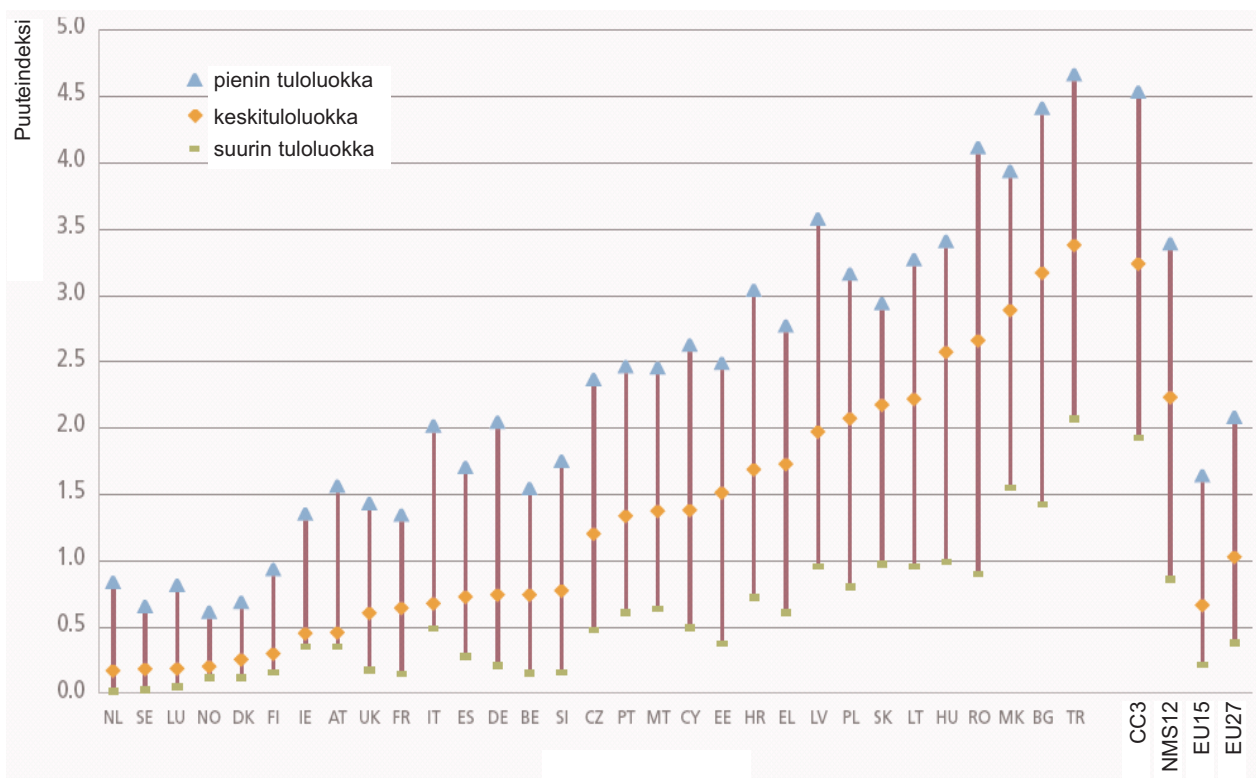
Lähde: EQLS 2007

EQLS-tutkimuksessa haluttiin myös saada suurempaa tietoa kansalaisten aineellisesta hyvinvoinnista. Eurooppalaisilta kansalaisilta kysyttiin, pitikö heidän rahanpuutteen vuoksi tinkiä jostakin seuraavista kuudesta asiasta: riittävä lämmitys asunnossa, vuotuinen lomamatka, uusien huonekalujen hankkiminen rikkiäisten tilalle, lihaa, kanaa tai kalaa sisältävän aterian syöminen joka toinen päivä, uusien vaatteiden hankkiminen ja mahdollisuus kutsua kotiinsa vieraita. Aineellisessa puutteessa oli valtavia eroja Euroopassa: matalan palkkatason ehdokasmaissa oli vauraampiin EU15-maihin nähden kymmenen kertaa enemmän ihmisiä, joilla ei ollut varaa suurimpaan osaan näistä asioista tai mihinkään niistä.

Tutkimuksessa havaittiin myös merkittävää eriarvoisuutta tiettyjen maiden sisällä: Romaniassa köyhimmillä 25 prosentilla kansalaisista puuttui neljä kuudesta asiasta, kun taas rikkaimmilla 25 prosentilla puuttui vain yksi. Sen sijaan esimerkiksi Ruotsissa erot puutteesta kärsivien kansalaisten välillä (kuten myös puutteen määrä) ovat paljon pienemmät. On myös huomattava, että kolmen ehdokasvaltion ja uusien jäsenvaltioiden köyhimpien maiden rikkaimmat kansalaiset kärsivät silti enemmän puutteesta kuin eräiden EU-15-maiden köyhimmät kansalaiset. Vuonna 2007 25 prosenttia Turkin, entisen Jugoslavian tasavallan Makedonian, Bulgarian, Romanian, Unkarin, Liettuan, Slovakian ja Latvian rikkaimmista kansalaisista kärsi puutetta enemmän kuin 25 prosenttia Tanskan, Ruotsin, Luxemburgin ja Alankomaiden köyhimmistä kansalaisista.

Näin siis vuonna 2007 – entä onko jokin muuttunut vuoden 2009 syyskuuhun mennessä? Eurobarometri-tutkimukseen kuului vain yksi asia edellä kuvatuista kuudesta asiasta: kotitalouksilta kysyttiin, oliko niillä halutessaan varaa syödä lihaa, kanaa tai kalaa sisältävä ateria joka toinen päivä. Vastaukset osoittavat, että olosuhteissa on tapahtunut suuri muutos vuoteen 2007 nähden, vaikka se koski vain muutamia maita. Vuonna 2007 bulgarialaisista talouksista 41 prosentilla ei ollut varaa syödä lihaa, kanaa tai kalaa joka toinen päivä, ja syyskuuhun 2009 mennessä luku oli kasvanut 50 prosenttiin.

Kuva 9: Keskimääräinen puuteindeksi tuloluokittain ja maittain

Lähde: EQLS 2007

Tiedot ovat peräisin kysymyksestä nro 19 (lähde: EQLS). Puuteindeksi alkaa nolasta (yksikään kysytyistä asioista ei puutu) ja päättyy kuuteen (kaikki kuusi asiaa puuttuvat).

Unkarissa luku oli 32 prosenttia vuonna 2007, ja vuonna 2009 se oli 42 prosenttia. Virossa luku taas kasvoi yhdeksästä neljääntoista prosenttiin. Eniten puute paheni Italiassa; vuonna 2007 puutteesta kärsi vain kolme prosenttia kotitalouksista, mutta vuoteen 2009 mennessä luku oli kolminkertaistunut yhdeksään prosenttiin.

Kaikkialla Euroopassa vuosien 2007–2009 välinen laskeva suuntaus on nähtävissä lähes kaikissa maissa elintason tyytyväisyyden osalta. Joissakin maissa suuntaus on laskenut varsin jyrkästi, esimerkiksi Latviassa, Romaniassa, Portugalissa ja Maltalla. Oma asema yhteiskunnassa vaikuttaa myös olevan tärkeä: eniten elintaso koskeva tyytyväisyys väheni yli 65-vuotiailla ihmisillä ja 12 uudessa jäsenvaltiossa. Näillä henkilöillä myös yleinen elämäntyytyväisyys heikkeni eniten.

Vuosina 2007–2009 havaittu yhteiskuntaryhmien välisten jännitteiden kasvu vaikuttaa lähes universaalilta kehitykseltä, kuten myös keskeisiä kansallisia instituutioita kohtaan koetun luottamuksen heikkeneminen. Vuodesta 2007 lähtien niiden kotitalouksien määrä, jotka kokivat, että etnisten ryhmien välille oli kehkeytynyt jännitteitä, on lisääntynyt seitsemällä prosentilla. Myös rikkaiden ja köyhien välisistä jännitteistä kertoneiden määrä lisääntyi samalla tavalla (kahdeksan prosenttia). Euroopan-laajuisten keskiarvojen takana piilee kuitenkin suurempia muutoksia jäsenvaltioissa. Vuonna 2007 Slovakian kotitalouksista 22 prosenttia koki, että rodullisten ja etnisten ryhmien välillä on paljon jännitteitä. Vuoteen 2009 mennessä luku oli ampainut 58 prosenttiin. Jyrkkää kasvua on nähtävissä myös Maltalla (43 prosentista 67 prosenttiin), Tanskassa (36 prosentista 56 prosenttiin) ja Unkarissa (50 prosentista 69 prosenttiin). Rikkaiden ja köyhien välisistä jännitteistä kertovien määrä lisääntyi miltei kaikissa maissa vuosina 2007–2009. Erityisen paljon määrä lisääntyi esimerkiksi Maltalla, Virossa, Sloveniassa ja Slovakiassa, joissa luku kasvoi kymmenen prosenttiyksikköä tai enemmän.

Elämänlaatua koskevia suuntauksia vuosina 2003–2007

Vuoden 2007 EQLS-tutkimuksen sekundäärisanalyysi sisälsi arvioinnin ensimmäisen tutkimuksen (vuonna 2003) ja toisen tutkimuksen (vuonna 2009) välillä tapahtuneista muutoksista. Talouden näkökannalta vuosien 2003–2007 välinen ajanjakso Euroopassa oli nopean talouskasvun aikaa etenkin uusissa jäsenvaltioissa, joissa vuotuiset kasvuluvut olivat kaksinumeroisia talouden muutosten ja investointien ansiosta. Tällä liittymiskierroksella uusien jäsenvaltioiden ja EU15-maiden välinen kuilu pieneni talouden kannalta huomattavasti: vuonna 2004, kun unioniin liittyi kymmenen uutta jäsenvaltiota, niiden bruttokansantuote oli 49 prosenttia EU15-maiden bruttokansantuotteesta. Vuoteen 2007 mennessä se oli kuitenkin kasvanut 56 prosenttiin. Samalla ajanjaksolla myös Bulgarian ja Romanian välinen kuilu pieneni 28 prosentista 34 prosenttiin.

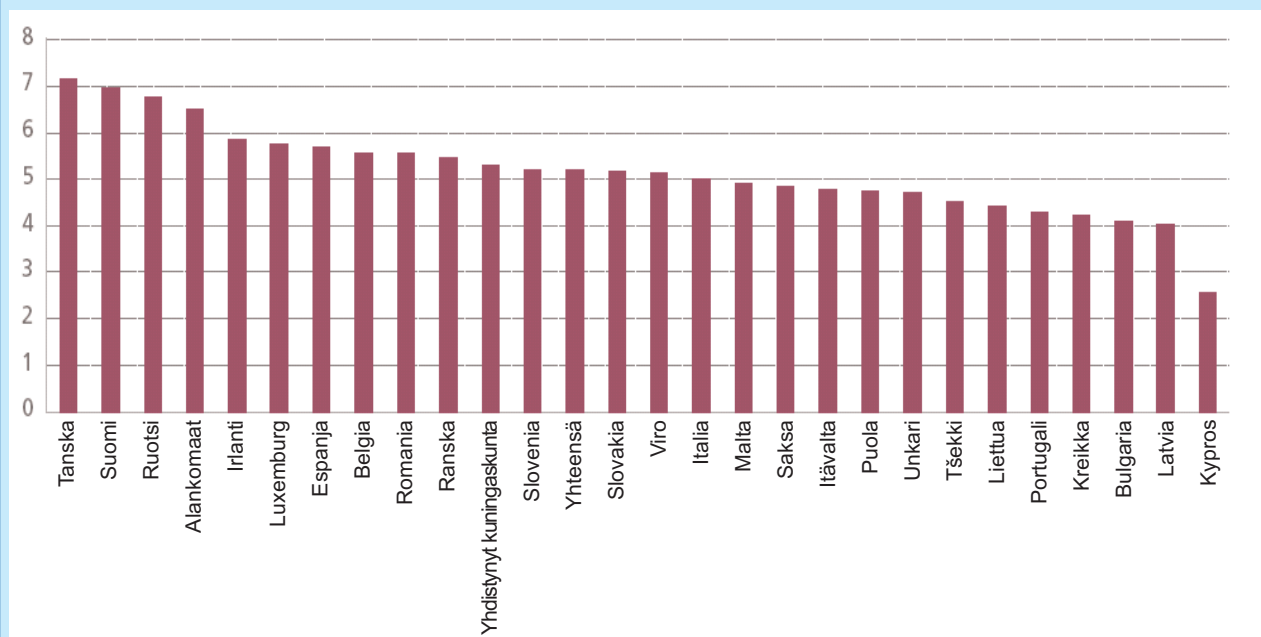
Kaiken kaikkiaan 27 jäsenvaltiossa elämänlaatu on pysynyt suhteellisen vakaana vuosina 2003–2007, joskin pieniä myönteisiä muutoksia on tapahtunut, esimerkiksi tyytyväisyys joidenkin julkisten palveluiden laatuun on lisääntynyt. Euroopan unioniin vuonna 2004 liittyneissä maissa elämänlaatu koheni kuitenkin kokonaisuudessaan enemmän EU15-maihin verrattuna. Esimerkiksi vuonna 2003 Slovakian kansalaiset arvioivat tyytyväisyyttään elintasoonsa kymmenpisteisellä asteikolla ja antoivat arvosanaksi 5,1. Vuoteen 2007 mennessä arvosana oli noussut 6,7:ään (joskin se pieneni 6,3:een vuonna 2009). Elämänlaatua koskevat arvosanat Bulgariassa ja Romaniassa parantuivat huomattavasti hitaammin.

Eurooppalaisten luottamus muihin kansalaisiin ja kansallisiin instituutioihin vaikuttaa alkaneen heikentyä vuoden 2007 jälkeen. Kysyttäessä, missä määrin kansalaiset luottavat muihin ihmisiin asteikolla 1–10, keskimääräisen eurooppalaisen kotitalouden antama luku vuonna 2007 oli 5,3. Vuonna 2009 luku oli pienentynyt 4,9:ään. Luottamus jäsenvaltioiden hallituksiin ja eduskuntiin on heikentynyt tätäkin jyrkemmin: molempiin tahoihin koettu luottamus on heikentynyt 4,6:sta 4,1:een. Keskimäärin laskua on ollut 11 prosenttia. Tilanne on toisissa maissa huonompi kuin toisissa.

Esimerkiksi hallitusta kohtaan koettu luottamus on heikentynyt selvimmin Irlannissa, Espanjassa, Romaniassa, Latviassa ja Kreikassa. Näissä maissa luottamuksen aste vaihtelee 22 ja 33 prosentin välillä.

Keneen luotat?

Kuva 10: Arvio toisia ihmisiä kohtaan koetusta luottamuksesta maittäin, 2007

Lähde: EQLS 2007

Huomio: Vastaajia pyydettiin arvioimaan, missä määrin he luottavat toisiin ihmisiin asteikolla 1–10.

Vuoden 2007 aineiston analyysi osoitti, että luottamuksen (tai epäluottamuksen) määrä ei ollut yhtenäistä koko yhteiskunnassa. Yleisesti ottaen ne ihmiset, joiden asema yhteiskunnassa on haavoittuva, eli työttömät, terveydeltään heikot ja yksinhuoltajat, luottavat muihin vähemmän. Ikä vaikuttaa myös luottamuksen tasoon, mutta ei samalla tavalla kaikkialla Euroopassa. EU15-maissa ja kolmessa ehdokasvaltiossa vähintään 65-vuotiaat ihmiset ovat kaikkein luottavaisimpia. Sitä vastoin uusissa jäsenvaltioissa nuoret ihmiset (18–34-vuotiaat) luottavat toisiin ihmisiin eniten. Tämä kuvastaa sukupolvisidonnaisia kokemuksia poliittisesta ja yhteiskunnallisesta muutoksesta.

Vaikka Euroopan unionin ja jäsenvaltioiden ponnistelut yhteiskunnallisen ja taloudellisen kehityksen turvaamiseksi kaikkialla Euroopassa jatkuvat – etenkin kuluvana vuonna, joka on Euroopan köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen torjunnan teemavuosi – peräkkäisistä EQLS-tutkimuksista saatavat suuntaukset osoittavat, että taistelu ei ole vielä ohi.

Muut vuonna 2009 julkistetut elämänlaatua koskevat tulokset eivät ole muuttuneet kovin merkittävästi: vuoden 2007 tutkimuksen tulosten mukaan esimerkiksi perheen merkitys lasten ja vanhusten hoidossa vaikuttaa olevan varsin keskeinen. Perhe on useimmille ihmisille myös ensisijainen avun lähde hätätapauksissa, mikä korostaa perhesuhteiden laatua tärkeimpänä elämänlaatuun vaikuttavana tekijänä. Vuonna 2007 valtaosa eurooppalaisista, 88 prosenttia, kertoi voivansa pyytää perheeltä apua esimerkiksi kotiin sairaustapauksissa. Hieman yli 70 prosenttia koki voivansa pyytää perheeltä apua myös rahavaikeuksissa.

Eurooppalaiset ovat myös säännöllisesti ja usein yhteydessä perheisiinsä ja ystäviinsä. Puolet sellaisista kansalaisista, joiden lapset asuvat jo omissa kodeissaan, tapaavat yhtä tai useampaa lastaan vähintään kerran päivässä tai joka toinen päivä. Ihmiset vaikuttavat myös olevan hyvin tyytyväisiä perhe-elämäänsä; asteikolla 1–10 arvosanaksi annettiin kahdeksan.

Työn ja perhe-elämän yhteensovittaminen

Yleisesti ottaen työpaikka lisää ihmisten elämäntyytyväisyyttä huomattavasti: työttömät ovat muihin verrattuna onnettomampia. Perhesiteiden löystymisestä huolimatta perhe on eurooppalaisille hyvin tärkeä tyytyväisyyden ja tuen lähde.

Työn ja perheen usein ristiriitaisten vaatimusten välillä tasapainottelu ei kuitenkaan ole helppoa. Lähes puolet (48 prosenttia) kaikista palkkatyössä olevista kansalaisista ilmoittivat olevansa useita kertoja kuukaudessa liian väsyneitä työstään selviytyäkseen kotitöistä, ja miltei neljännes (22 prosenttia) ilmoitti näin olevan monta kertaa viikossa.

Vuonna 2007 Kaakkois-Euroopan työntekijöillä vaikutti olevan eniten vaikeuksia työn ja perhe-elämän yhdistämisessä. Kreikassa ja Kroatiaassa yli 70 prosenttia vastaajista kertoi olevansa useita kertoja kuukaudessa liian väsyneitä työstä tehdäkseen osuutensa kotitöistä. Alankomaiden, Belgian, Italian, Saksan ja Norjan työntekijöillä taas vaikuttaa olevan vähiten ongelmia työn ja perhe-elämän yhdistämisessä.

Työntekijöistä 29 prosenttia kertoi, että heillä on useita kertoja kuukaudessa hankaluuksia täyttää perheeseen liittyvät velvollisuutensa työntekoon tarvittavan ajan vuoksi. Ei liene yllättävää, että pitkää työpäivää tekevillä työn ja perhe-elämän välisen tasapainon säilyttäminen on vaikeampaa kuin lyhyempää työpäivää tekevillä. Tämän osalta erityisesti naiset sopeuttavat monissa tapauksissa työtuntejaan voidakseen mukautua paremmin perheen ja kodin vaatimuksiin esimerkiksi tekemällä osa-aikatyötä. Naiset käyttävät kotitöihin huomattavasti enemmän aikaa kuin miehet: eurooppalaiset naiset käyttävät keskimäärin 33 tuntia viikossa lastenhoitoon, kun taas miehet käyttävät siihen vain 18 tuntia.

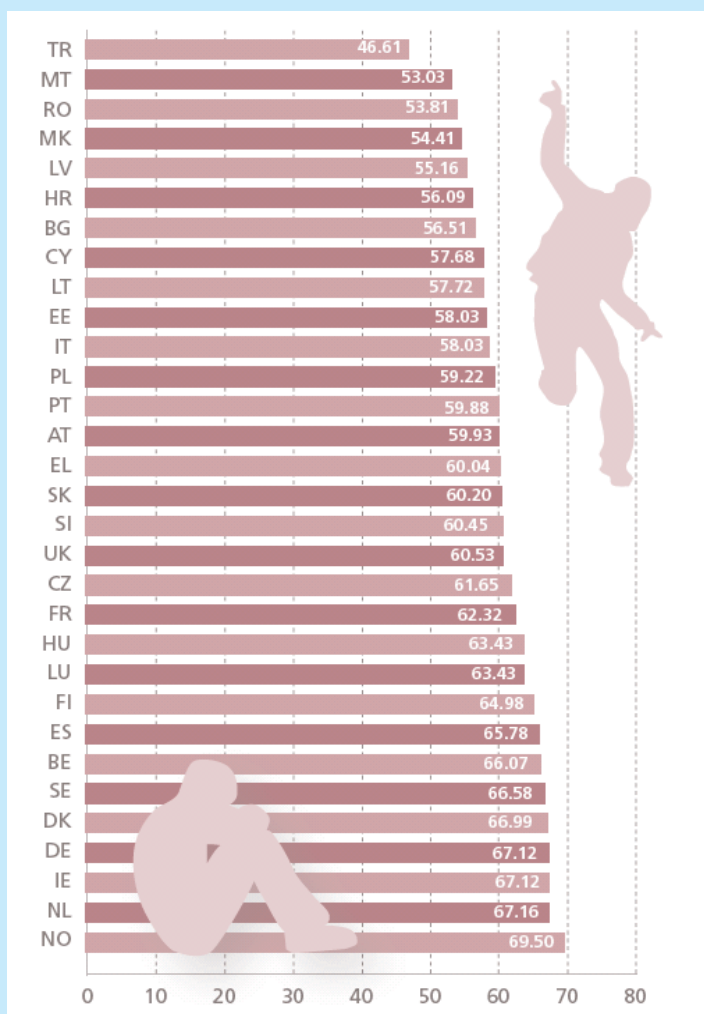
Terveys ja terveydenhoito

Terveys on eurooppalaisille tärkeä asia: 81 prosenttia ilmoittaa, että se on hyvin tärkeä heidän elämänlaatunsa kannalta, vain 21 prosenttia pitää terveyttään erittäin hyvänä ja 46 prosenttia hyvänä. Uusien jäsenvaltioiden ja kolmen ehdokasvaltion kansalaiset, erityisesti naiset, kokevat terveytensä keskimäärin huonommaksi kuin EU15-maissa yleensä. Ketään tuskin yllättää, että vanhemmat eurooppalaiset kokevat terveytensä huonoksi muita todennäköisemmin, joskin uusien jäsenvaltioiden vanhempien ihmisten (yli 65-vuotiaiden) terveys vaikuttaa olevan erityisen heikko: 34 prosenttia ilmoitti terveytensä olevan huono, kun EU15-maissa vastaavasta ikäryhmästä vain 15 prosenttia totesi samaa. Köyhien ihmisten terveys on tätäkin huonompi: 14 prosenttia kaikkein pienituloisimmista kärsii myös heikosta terveydestä – sen sijaan vain neljällä prosentilla kaikkein hyvätuloisimmilla on terveysongelmia. Tietyissä valtioissa, kuten Bulgariassa, Kroatiaassa, Latviassa, Portugalissa ja Unkarissa, yli 30 prosenttia kaikkein vähiten ansaitsevista kansalaisista kärsii heikosta terveydestä.

98

Tämä luku kuvaa Eurofoundin työntekijöiden keskeisille sidosryhmille EU:n kaikissa 27 jäsenvaltiossa pitämien esitelmien määrää.

Kuva 11: Keskimääräinen mielenterveys maittain

Lähde: EQLS 2007

Mielenterveyden arviointi

EQLS-tutkimuksessa tutkittiin eurooppalaisten mielenterveyttä Maailman terveysjärjestön WHO:n laatiman kysymyssarjan avulla. Kansalaisilta kysyttiin, miten he olivat voineet – olivatko he olleet iloisia ja hyväntuulisia, tyyniä ja rentoja, aktiivisia ja tarmokkaita, olivatko he heränneet aamulla virkeinä ja levänneinä ja kokivatko he, että alkava päivä on mielenkiintoinen. Kuviossa esitetään kustakin maasta niiden kansalaisten osuus, joista oli tuntunut tältä koko ajan tai suurimman osa aikaa tutkimusta edeltäneiden kahden viikon aikana.

Mielenterveys on keskeinen ihmisten hyvinvointiin vaikuttava tekijä. EU15-maissa ja Norjassa ihmisten mielenterveys näyttää olevan parempi, kun taas Turkissa on eniten mielenterveysongelmista kärsiviä ihmisiä. Yleensä ottaen mielenterveyden esiintymismallit vaikuttavat olevan verrattavissa fyysiseen terveyteen: vanhempien ihmisten mielenterveys vaikuttaa olevan muita heikompi, hyvätuloisilla se on pienituloisia parempi (tämä ero on selkein ehdokasvaltioiden ja 12 uuden jäsenvaltion välillä), ja miehillä mielenterveys on jonkin verran parempi kuin naisilla.

Huolimatta asianmukaisten terveydenhoitopalveluiden tärkeydestä sosiaaliturvaan nähden varsin monilla eurooppalaisilla oli vaikeuksia saada palveluita vuonna 2007. Yli 25 prosenttia koki olevansa liian etäällä lääkäristä tai sairaalasta, ja yli 27 prosenttia koki lääkäriin menemisestä syntyvät kustannukset ongelmallisiksi. Pienituloiset ihmiset pitivät palveluiden saamista vaikeampana kuin heidän varakkaammat maanmiehensä. Tämä ero on suurempi uusissa jäsenvaltioissa ja kolmessa ehdokasvaltiossa: ehdokasvaltioissa vain 22 prosentille tuloasteikon yläpäässä olevista lääkäriin hakeutumisesta aiheutuvat kustannukset olivat ongelma, kun taas asteikon alapäässä olevista ne tuottivat ongelmia 48 prosentille. Kaiken kaikkiaan EU15-maissa terveydenhoitopalvelut saavat kansalaisilta paremman arvosanan kuin uusissa jäsenmaissa tai ehdokasvaltioissa, joskin Irlannissa, Italiassa, Kreikassa ja Portugalissa terveydenhoitopalvelut saivat huonomman arvosanan kuin keskimäärin kolmessa jäsenvaltiossa tai uusissa jäsenvaltioissa.

Asuminen ja lähiympäristö

Toinen elämänlaatuun merkittävästi vaikuttava tekijä on ihmisen lähiympäristön laatu niin kotona kuin kodin ulkopuolellakin. Asumisen yleinen laatu on parempi EU15-maissa kuin uusissa jäsenvaltioissa tai ehdokasvaltioissa. Esimerkiksi Alankomaissa, Belgiassa ja Luxemburgissa ihmisillä on eniten asuintilaa, Kroatiassa ja entisen Jugoslavian

tasavallassa Makedoniassa taas vähiten. Vain kuudella prosentilla Ruotsin talouksista on kosteus- tai vuoto-ongelmia; Virossa vastaava luku on 23 prosenttia. Itävallassa kaikissa talouksissa on sisävesi – Romaniassa se puuttuu 35 prosentilta talouksia. Vuokra-asunnossa asuvilla ihmisillä on yleensä enemmän ongelmia kuin omistusasunnossa asuvilla. Ja kuten voidaan odottaa, pienituloisilla ihmisillä on varakkaampia naapureitaan enemmän ongelmia.

EQLS-tutkimusaineiston käyttäminen

Eurofoundin tutkimuskarttatyökalun avulla sen merkittävimmistä tutkimuksista peräisin olevaa aineistoa on mahdollista käyttää monin eri tavoin. Käyttäjä voi valikoida tietoa omien tiedontarpeidensa mukaan. Työkalun avulla aineistoa voi tarkastella myös karttana, pylväskuviona tai tauluna. Jäsenvaltioiden tietoja voi verrata EU:n keskiarvoihin ja hajontoja voi tarkastella sukupuolen, iän ja tulotason mukaan. Aineistoa voi ladata myös .csv-tiedostona (se sopii yhteen Excelin kanssa).

Työkalu on osoitteessa www.eurofound.europa.eu/areas/qualityoflife/eqls/eqls2007/results.htm

Lisäksi EQLS-tutkimuksista saadut tietokannat ovat olleet vuoden 2009 loppupuolelta lähtien käytettävissä Yhdistyneen kuningaskunnan DataArchivessa Essexin yliopiston verkkosivustolla, koska osa Eurofoundin Euroopan-laajuisten tutkimusten tietokannoista ja dokumentaatiosta on myös kolmansien tahojen käytettävissä. Verkkosivustolla on saatavana myös edellisten EQLS-tutkimusten tietokannat sekä Eurofoundin Euroopan työolotutkimus ja sen ensimmäinen yritystutkimus. Voit rekisteröityä osoitteessa www.esds.ac.uk/support/newuser.asp ja käyttää tietokantoja osoitteessa www.esds.ac.uk/international/access/I33365.asp

EQLS-tutkimuksessa ihmisiltä kysyttiin myös heidän lähiympäristöstään – jätteiden ja saasteiden määrästä, viheralueiden käytettävyydestä ja rikollisuuden tai vandalismin yleisyydestä. Pohjoismaiden ihmiset olivat tyytyväisimpiä lähiympäristöönsä, kuten myös alankomaalaiset, itävaltalaiset ja saksalaiset. Keskimäärin 30–40 prosenttia talouksista ilmoitti kahdesta tai useammasta tämänkaltaisesta ongelmasta lähiympäristössään. Sen sijaan Italiassa ja Bulgariassa vastaava luku oli 80 prosenttia.

MAAHANMUUTTAJIEN KOTOUTTAMINEN EUROOPAN KAUPUNKEIHIN

Sveitsissä järjestettiin loppuvuodesta 2009 kansanäänestys, jonka seurauksena kiellettiin uusien minareettien rakentaminen moskeijoihin. Tämä ilmentää niitä jännitteitä, joita toisinaan kätkeytyy etnisten ja uskonnollisten vähemmistöjen kotouttamista eurooppalaisiin yhteiskuntiin koskevien keskustelujen alle.

Vuonna 2006 Europol, Euroopan neuvoston alue- ja paikallishallintoasiain kongressi ja Stuttgartin kaupunki perustivat eurooppalaisen CLIP-verkoston (Cities for Local Integration Policies for Migrants), jonka tavoitteena oli selvittää, miten kaupungit – maahanmuuton magneetteina – ovat vastanneet maahanmuuttoa koskeviin haasteisiin.

Vuonna 2009 työt hankkeessa jatkuivat: julkaistiin sarja tapaustutkimuksia asuntopolitiikan saralla tehdyistä aloitteista, kaupunkien ja kuntien työllistämispolitiikasta ja palvelujen tarjoamisesta Euroopan kaupungeissa. Eurofound järjesti 30. marraskuuta ja 1. joulukuuta Brysselissä konferenssin, jonka aiheena oli “Intercultural approaches to community building and cohesion in European cities – what can European integration policy learn from cities on how to manage migration and diversity in times of economic slump?”. Konferenssi kokosi yhteen päätöksentekijöitä, kansalaisyhteiskunnan sekä uskonnollisten ja etnisten vähemmistöjen edustajia keskustelemaan siitä, miten haasteisiin voitaisiin parhaiten vastata ja saada eniten hyötyä Euroopan kasvavasta kulttuurisesta monimuotoisuudesta etenkin muslimiyhteisön ja muiden uskonyhteisöjen integroimiseksi.

CLIP-verkoston työ on kokonaisuudessaan saatavana osoitteessa
www.eurofound.europa.eu/areas/populationandsociety/clip.htm

Lisää luettavaa

Added value of the European Globalisation adjustment Fund: A comparison of experiences in Germany and Finland
www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef0970.htm

EMCC case studies – Joint social partners structures and restructuring: Comparing national approaches
www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef0918.htm

ERM case studies: Good practice in company restructuring
www.eurofound.europa.eu/emcc/erm/studies/tn0903016s/tn0903016s.htm

ERM report 2009 – Restructuring in recession
www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef0973.htm

Europe in recession: Employment initiatives at company and Member State level
www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef0920.htm

European restructuring monitor quarterly, issues 1 – 4, 2009
www.eurofound.europa.eu/emcc/erm/index.php?template=quarterly

Foundation Findings: Opening the door – the role of social partners in fostering social inclusion
www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef0944.htm

Global recession – Europe's way out: Background paper
www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef0998.htm

Industrial relations developments in Europe 2008
www.eurofound.europa.eu/eiro/studies/tn0903029s/tn0903029s.htm

Low-qualified workers in Europe
www.eurofound.europa.eu/ewco/studies/tn0810036s/tn0810036s.htm

Measures to tackle undeclared work in the European Union
www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef0925.htm

Multinational companies and collective bargaining
www.eurofound.europa.eu/eiro/studies/tn0904049s/tn0904049s.htm

Occupational promotion of migrant workers
www.eurofound.europa.eu/ewco/studies/tn0807038s/tn0807038s.htm

Pay developments – 2008
www.eurofound.europa.eu/eiro/studies/tn0904029s/tn0904029s.htm

Quality of work and employment, industrial relations and restructuring in Turkey
www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef0915.htm

Recent restructuring trends and policies in the automotive sector
www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef0941.htm

Restructuring in bankruptcy: Recent national case examples

www.eurofound.europa.eu/emcc/erm/studies/tn0908026s/tn0908026s.htm

Second European Quality of Life Survey – Overview

www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef0902.htm

Second European Quality of Life Survey: Quality of life in Europe, 2003–2007

www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef0977.htm

Sink or swim: Recession and recovery in Europe

www.eurofound.europa.eu/resourcepacks/recession.htm

Social dialogue and the recession

www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef09107.htm

Wage formation in the EU

www.eurofound.europa.eu/eiro/studies/tn0808019s/tn0808019s.htm

Working time developments – 2008

www.eurofound.europa.eu/eiro/studies/tn0903039s/tn0903039s.htm

European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions

Vuosikirja 2009 – eläminen ja työskentely Euroopassa

Luxemburg: Euroopan unionin julkaisutoimisto

2010 – 55 s. – 21 x 29,7 cm

MYyntI JA TILAUKSET

Euroopan unionin julkaisutoimiston tuottamia julkaisuja voi ostaa myyntiedustajiltamme kaikkialta maailmassa.

Miten etenen, kun haluan hankkia julkaisun?

Kun olet hankkinut luettelon myyntiedustajista, ota yhteyttä valitsemaasi myyntiedustajaan ja tilaa haluamasi julkaisu.

Miten saan luettelon myyntiedustajista?

Mene julkaisutoimiston verkkosivustolle: <http://www.publications.europa.eu/>

Voit myös tilata paperiversion faksilla numerosta + (352) 2929 42758

**European Foundation for the Improvement
of Living and Working Conditions - Eurofound**

**Wyattville Road
Loughlinstown
Dublin 18
Ireland**

Tel.: (+353 1) 204 31 00

Fax: 282 64 56

information@eurofound.europa.eu

www.eurofound.europa.eu